
KANONSKO-LITURGIJSKI PROPISI O PALIJU U KODEKSU
KANONSKOG PRAVA IZ 1917., MOTU PROPRIO CLERI
SANCTITATI I LITURGIJSKIM KNJIGAMA

Ivan Jakulj, Split

UDK: 264-036 : 262.12

348.3

Izvorni znanstveni rad

Primljeno 1/2004.

Sažetak

Palij je kao liturgijski ukras nadbiskupa i znak nadbiskupske vlasti u svim razdobljima Crkve bio popraćen osobitom pozornošću u pravnim i liturgijskim propisima. U ovom radu autor je protumačio one pravne i liturgijske propise koji su se odnosili na palij, a sadržani su u Kodeksu kanonskog prava iz 1917., u Motu proprio Cleri sanctitati Pija XII. od 2. lipnja 1957., u Rimskom pontifikalu i Biskupskom ceremonijalu. Palij je s jedne strane bio liturgijsko odličje rimskoga prvosvećenika, nadbiskupa, patrijarha, metropolita i drugih biskupa kojima ga je papa počasno mogao podijeliti, a s druge strane, uz palij je, u slučaju nadbiskupa metropolita, patrijarha ili metropolita izvan patrijarhata, bila povezana i stvarna nadbiskupska vlast.

Na početku ovoga rada autor je kratko objasnio pojam palija u liturgijskom i pravnom smislu, a zatim predstavio postupak njegove izrade, te dao opis palija uključujući detalje kojima je bio urešen. Zatim je predstavljen obred blagoslova palija koji je bio pridržan papi, te opisan način polaganja palija na grob sv. Petra, po kojem je on postajao svojevrsna relikvija, gdje je bio čuvan sve do trenutka predavanja.

Protumačeni su pravni i liturgijski propisi koji su se ticali palija, a nalazili su se u Kodeksu iz 1917., kao i u liturgijskim knjigama. Protumačeni su propisi koji su se ticali vremena i načina traženja palija, o obredu i načinima polaganja palija na ramena onih kojima ga je rimski prvosvećenik dopustio. Zatim je autor izložio propise koji su se ticali vlasti povezane s palijem, o zabranama prije njegova postavljanja, te o "palijskim danima" i drugim propisima koji su se ticali uporabe palija. U posljednjem je dijelu protumačio zabrane o posuđivanju, darivanju i oporučnom ostavljanju palija u naslijeđe, te o pokopu s palijem.

U završnoj točki autor govori o omoforionu kao grčkom paliju, a zatim izlaže propise o podijeljivanju latinskog palija u istočnim crkvama, prema kojima je po pravu palij pripadao patrijarhama i metropolitima izvan patrijarhata.

U čitavoj Crkvi palij je označavao nadbiskupsku patrijarhijsku ili metropolitnsku vlast i osobiti vez jedinstva s Apostolskom Stolicom i rimskim prvosvećenikom. Zbog blizine palija grobu i moćima sv. Petra, prije njegova podjeljivanja uvriježilo se govoriti da je palij uzet od tijela blaženog Petra (*"de corpore Beati Petri sumptum"*). Dopuštanje i stavljanje palija smatralo se činom podjeljivanja punine biskupske vlasti (*"plenitudo pontificalis officii"*), čime se željelo naglasiti usku povezanost njegova nositelja (osobito onih po pravu) s rimskim prvosvećenikom u pastirskoj brizi za Crkvu.

Ključne riječi: palij, nositelji palija, vlast povezana s palijem, omoforion, nadbiskup, patrijarh, metropolit, rimski prvosvećenik, CIC 1917. - kan. 275-279, M. P. *"Cleri sanctitati"* - kan. 321-322.

UVOD

U čitavoj povijesti Crkve palij je imao svoje veliko značenje u liturgijskom i pravnom smislu. Nosili su ga pape, nadbiskupi, metropoliti, patrijarsi i drugi crkveni velikodostojanstvenici. U ovom radu ne namjeravamo obuhvatiti predkodeksnu povijest palija, koja zavrjeđuje posebno znanstveno istraživanje, nego samo onaj njezin dio koji je svoj iskaz našao u zakonima *Kodeksa kanonskog prava* iz 1917. - s obzirom na Latinsku crkvu, a također i onima iz Motu proprio *Cleri sanctitati* pape Pija XII. iz 1957. godine, koji su materiju o paliju uređivali za istočne crkve. Usporedno s kanonskim propisima postojali su i liturgijski propisi u *Rimskom pontifikalu* i *Biskupskom ceremonijalu* onoga doba čime je obuhvaćen pravno-liturgijski vid o paliju.

Rad će obuhvatiti vremensko razdoblje do Drugog vatikanskog sabora, budući da saborski dokumenti i odluke kao i započeta reforma *Kodeksa kanonskog prava* otvaraju novo poglavlje o paliju. Nova pravna i liturgijska rješenja koja su se našla u *Zakoniku kanonskog prava* iz 1983. i obnovljenim liturgijskim knjigama, imaju nešto drukčiji pristup paliju, pa zahtijevaju i posebno znanstveno istraživanje, koje autor u bliskoj budućnosti namjerava poduzeti. Ovaj bi članak trebao poslužiti cjelovitijem uvidu u raniju problematiku o paliju i biti svojevrsna pomoć u razumijevanju postojećih pravno-liturgijskih propisa koji se odnose na palij.

1. POJAM PALIJA

Riječ *pali* latinskog je podrijetla i ima nekoliko značenja. Ponajprije, *pallium*, (-ii, n.) u grčkoj i latinskoj starini znači: ogrtač, grčka kabanica, plašt koji su nosili najčešće mudroslovci.¹ U drevnomu Rimu palijem su se, među ostalim, "zaodijevali mudraci" i "pokrivali pokojnici".² Katkad je pojam bio upotrebljavan u prenesenom pa i poslovičnom značenju, kada se htjelo označiti nečiju poduzetnost i brzo djelovanje.³ Prema Klauseru, Rimljani su pod pojmom *pali* podrazumijevali bilo koji oveci pravokutni komad tkanine koji je oblikom odgovarao grčkom vunenom ogrtaču nazvanom ἰμάτιον, a nosio se preko tunike. U Rimu su ga nosili "prijatelji grčke izobrazbe, a osobito filozofi".⁴ Tertulijan, imajući upravo to u vidu, napisao je filozofsko djelo apologetsko-satiričkog sadržaja naslovivši ga *De pallio*. U njemu on pred Kartazanima hvali prednosti pali, kako bi ih odvratio od namjere da ga zamijene togom.⁵

Osim tih profanih značenja, palij ima i svoje sakralno značenje. Tako se tim imenom naziva brokatna ili svilena tkanina koja ukrašava prednju stranu oltara.⁶ Ipak, kao najčešće sakralno značenje riječi

-
- ¹ Usp. J. Marević, *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik*, II. svezak, Marka-Matica hrvatska, Velika Gorica-Zagreb, 2000. (dalje: J. Marević, *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik*), riječ: *pallium*, str. 2200.
 - ² Tako primjerice, rimski pisac Apulcije (I. st.) kaže: "*pallio cadavera operiri et philosophos amictiri*" ("ogrtačem se pokrivaju leševi i zaodjenjuju mudraci") (usp. J. Marević, *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik*, riječ: *pallium*, str. 2200.). B. Jougan, u svom rječniku između ostalih značenja navodi i pojam "*pallium mortuorum*", kao pokrivalo za pokojnika ili mrtvački pokrivač (usp. *Słownik kościelny łacińsko-polski*, KSW, Poznan-Warszawa-Lublin, ³1958, riječ: *pallium*, str. 476).
 - ³ Primjerice, Fabije Kvintinijan (835.-896.) upotrijebio je izraz "*manum habet sub pallio*" što je značilo "ne stoji prekrivenih ruku", ili npr. Makcije Plaut (II. st. prije Krista) "*colligare pallium*", što je značilo "hitno otići", "odletjeti" (usp. J. Marević, *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik*, riječ: *pallium*, str. 2200.).
 - ⁴ Usp. Th. Klauser, *Pallium*, u: *Lexikon für Theologie und Kirche*, Herder, Bd. VIII, Freiburg, 1963., (dalje: Th. Klauser, *Pallium*, u: *Lexikon*), kol. 7.
 - ⁵ Usp. M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, vol. I, *Introduzione generale*, ed. Ancora, Milano, ³1964., (dalje: M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*), str. 589; Th. Klauser, *Pallium*, u: *Lexikon*, kol. 7; J. Quasten, *Patrologia*, vol. I, Marietti, Casale Monferrato, 1992., str. 553-554; www.tertulian.org/latin/de_pallio.htm.
 - ⁶ Usp. B. Jougan, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, KSW, Poznan-Warszawa-Lublin, ³1958., riječ: *pallium*, str. 476.

pallium navodi se: “vrpca s križevima na biskupskom ornatu”, “biskupski palij”, “oznaka metropolita” ili jednostavno “palij”.⁷

U kanonskom i liturgijskom smislu palij je oznaka (insignija) uzeta s groba sv. Petra koja se smatra najizvrsnijim odlikovanjem biskupske službe, kojom je Apostolska Stolica od najstarijih vremena nagrađivala Crkve i njihove nadbiskupe.⁸ Palij u Crkvi nosi Rimski prvosvećenik kao znak punine vlasti.⁹ On ga podjeljuje metropolitima, nadbiskupima, patrijarsima i primasima,¹⁰ kao znak uske povezanosti s Apostolskom Stolicom.¹¹ Nerijetko je bio davan biskupima, naslovnim nadbiskupima i naslovnim patrijarsima.¹² Prema tome, palij je označavao ponajprije vlast i pastirsku službu u Crkvi, ali nerijetko također nagradu ili osobitu čast koju je Rimski prvosvećenik iskazivao prema kojem biskupu ili biskupskoj stolici.

Palij se tradicionalno ubrajao u odličja Latinske crkve (latinski palij), međutim i na Istoku postoji odgovarajuća oznaka koja se naziva *ὀμοφόριον* (omoforion), kao grčki palij.¹³ Uz njega postoji i još jedna vrsta palija, koji je kraći od omoforiona i drukčije je izrađen i urešen.¹⁴

⁷ Usp. J. Marević, *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik*, riječ: *pallium*, str. 2200; B. Jougan, *Stownik kościelny łacińsko-polski*, KSW, Poznan-Warszawa-Lublin, 1958³, riječ: *pallium*, str. 476.

⁸ Usp. Pavao VI., *Motu proprio “Inter eximia”, De sacri Pallii concessione moderanda in Ecclesia Latina*, od 11. svibnja 1978, (dalje: MP “*Inter eximia*”), AAS 70 (1978), str. 441.

⁹ Usp. R. Rogošić, *Priručnik crkvenog prava s posebnim obzirom na župnike*, sv. I. *Pristup, opće i osobno pravo*, Zagreb, 1941., str. 225.

¹⁰ Usp. P. Tocanel, *Adnotationes*, u: *Apollinaris*, 51 (1978), str. 348.

¹¹ Usp. G. Braun, *I paramenti sacri, loro uso, storia e simbolismo* (vers. autorizzata tedesco del G. Alliod), Torino, 1914., (dalje: G. Braun, *I paramenti sacri*), str. 134.

¹² Usp. F. X. Wernz, P. Vidal, *Ius canonicum*, t. II. *De personis, Romae*, 1923., (dalje: Wernz-Vidal, *De personis*) str. 559.

¹³ Usp. P. Siffrin, *Pallio*, u: *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, 1948., t. IX, kol. 647; P. Tocanel, *Adnotationes*, u: *Apollinaris*, 51 (1978), str. 347; S. Sipos, L. Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, Herder, Romae-Friburgi Brisg.-Barcinone, 1960. (dalje: Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*), str. 158; D. Kniewald, *Liturgika*, Zagreb, 1937., str. 102; I. Fuček, *Velikosvećenički “palij”*, u: *Za kormilom Splitsko-makarske Crkve na pragu trećeg tisućljeća*, (izd. povodom preuzimanja službe nadbiskupa Marina Barišića od nadbiskupa Ante Jurića 25. i 26. kolovoza 2000.), Split, 2001., (dalje: I. Fuček, *Velikosvećenički palij*), str. 57.

¹⁴ Usp. P. Tocanel, *Adnotationes*, u: *Apollinaris*, 51 (1978), str. 347; Wernz-Vidal, *De personis*, str. 553.

U kanonskomu smislu, palij je znak vlasti i časti koja je rezervirana papi, a papa ga daje metropolitima i nadbiskupima u znak njihova sudioništva u papinskoj vlasti.¹⁵ U liturgijskom smislu palij je jedna od oznaka (insignija) nadbiskupa i metropolita. Zbog njegova značaja, često ga se naziva "sacrum pallium".¹⁶ U Hrvatskoj crkveno-pravnoj literaturi bilo je pokušaja da se pojam palij označi terminom "naramenik",¹⁷ "navratnik"¹⁸ ili "naramak",¹⁹ što ipak nije bilo prihvaćeno ni od drugih autora, a ni poslije u prijevodima *Zakonika kanonskog prava*.

Palij se svakako ne smije zamijeniti *racionalom*, koji mu je donekle nalik. Racional se slično kao i palij nosio preko ramena tako da ukrašava prsa, a bio je izrađen u obliku vrpce ili ovratnika od skupocjene tkanine i bogato urešen različitim prikazima, natpisima i biserima. Ime je dobio prema zlatnoj pločici koja je nositelju racionala krasila prsa, a koju su nekada nosili starozavjetni leviti.²⁰ Crkva ga je dopustila nositi biskupima kako bi i oni imali neki odgovarajući liturgijski ukras sličan nadbiskupskom paliju, ali s njim nisu bila povezana nikakva prava. Prema tome, racional je bio čisti liturgijski ukras biskupa koji su oni nosili samo na pontifikalnoj misi.²¹

-
- ¹⁵ Usp. V. Devetak, *Službeno liturgijsko ruho bogoslužbenika*, u: *Služba Božja*, 22 (1982), br. 1, str. 43.
- ¹⁶ Benedikt XIV, *De synodo dioecesana*, t. I, Ferrariae, 1758, lib. II, cap. 6, str. 46; I. Fuček, *Velikosvećenički palij*, str. 55.
- ¹⁷ Usp. A. Crnica, *Priručnik Kanonskog prava Katoličke Crkve*, Zagreb, 1945., (dalje: A. Crnica, *Priručnik kanonskog prava*), str. 53, 57, 66-67, 425. Crnica ipak nije dosljedan u primjeni termina "naramenik" u svim svojim djelima, jer u nekim svojim radovima prihvaća termin "palij" umjesto "naramenik" (usp. A. Crnica, *Kanonsko pravo Katoličke Crkve*, sv. II., *Osobno i stvarno pravo*, ulomak I. *Hijerarhija katoličke Crkve*, tiskara "Kačić", Šibenik, 1941., (dalje: A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*), str. 95, 133-134, 250, 259).
- ¹⁸ Usp. R. Rogošić, *Priručnik crkvenog prava s posebnim obzirom na župnike*, sv. I. *Pristup, opće i osobno pravo*, Zagreb, 1941., str. 246.
- ¹⁹ Usp. S. Kos, *Stvarno kazalo Zakonika kanona Istočnih Crkava*, uz pojam "palij", u: *Zakonik kanona Istočnih Crkava s izvorima* (u dodatku), GK, Zagreb, 1996., str. 965.
- ²⁰ Usp. B. Kleinschmidt, *Lehrbuch der christlichen Kunstgeschichte*, Paderborn, 1910., str. 487; G. Braun, *I paramenti sacri*, str. 135 i 137.
- ²¹ Usp. D. Kniewald, *Liturgika*, Zagreb, 1937., str. 103. Racional je u prvoj polovici 20. stoljeća bio još u uporabi u Eichstättu, Paderbornu, Toulu i Krakowu (usp. G. Braun, *I paramenti sacri*, str. 135; B. Kleinschmidt, *Lehrbuch der christlichen Kunstgeschichte*, Paderborn, 1910., str. 478).

Dakle, palij je bio odličje koje je ponajprije pripadalo papi, a po pravu je bilo podjeljivano prije svega nadbiskupima metropolitima i patrijarsima. Počasno ga je Rimski prvosvećenik mogao dopustiti biskupskim stolicama ili biskupima kao znak osobita priznanja. Uz palij koji se po pravu podjeljivao u Crkvi bila je povezana određena vlast, ponajprije ona koju obnašaju nadbiskupi i patrijarsi, a koja je bila regulirana propisima kanonskog prava, dok je liturgijska uporaba palija bila regulirana liturgijskim zakonima.

2. IZRADA I IZGLED PALIJA

Crkva je, slijedeći drevnu tradiciju, posebnu pozornost posvećivala izradi palija, čime je isticala njegov pravno-liturgijski značaj i važnost. Materijal za izradu palija je redovito bio bijela janjeća vuna. Nekoć su se u prošlosti za njegovu izradu upotrebljavala i neka druga vlakna.²² Brojni autori, koji veoma kratko opisuju izradu palija, navode da se palij izrađuje od vune dvaju janjaca koji se svake godine blagoslivljaju 21. siječnja na blagdan sv. Agneze (Janje) u Rimu.²³ Ipak, s obzirom na godišnje potrebe, vuna tih dvaju blagoslovljenih janjaca miješala se s drugom bijelom vunom, kako bi se mogao izraditi potreban broj palija.²⁴

Dva janjeta koja su bila potrebna za blagoslov nekoć su davali regularni kanonici Sv. Ivana Lateranskog.²⁵ Kad je taj običaj prestao, neko vrijeme je to dragovoljno činila jedna rimska obitelj. Od sredine 20. stoljeća janjce za blagoslov davali su redovnici trapisti Triju fontana (*Trappisti delle Tre Fontane*).²⁶

²² Usp. D. Kniewald, *Liturgika*, Zagreb, 1937., str. 102; G. Braun, *I paramenti sacri*, str. 132.

²³ Usp. A. P. Frutaz, *Agnelli, benediztone degli*, u: *Enciclopedia cattolica*, t. I. Città del Vaticano, 1949., kol. 457; M. Zurowski, *Hierarchiczne funkcje zarzadzenia Koscolem*, t. II, ATK, Warszawa, 1979., str.130; V. Devetak, *Službeno liturgijsko ruho bogoslužbenika*, u: *Služba Božja*, 22 (1982), br. 1, str. 44; I. Fuček, *Velikosvećenički palij*, str. 55; P. Siffrin, *Pallio*, u: *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, 1948., t. IX, kol. 646; M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 630.

²⁴ Usp. J. Braun, *Die liturgische Gewandung im Occident und Orient, nach Ursprung und Entwicklung, Verwendung und Symbolik*, Wissensch. Buchgesellschaft, Darmstadt, 1964., (Nachdruck, Originalausgabe, Freiburg im Breisgau, 1907.), (dalje: J. Braun, *Die liturgische Gewandung*), str. 620; Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185, bilješka 15; D. Kniewald, *Liturgika*, Zagreb, 1937., str. 102.

²⁵ Usp. J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 620.

²⁶ Usp. A. P. Frutaz, *Agnelli, benediztone degli*, u: *Enciclopedia cattolica*, t. I. Città del Vaticano, 1949., kol. 457-458.

Blagoslov janjaca svečano se obavljao 21. siječnja na glavnom oltaru u bazilici sv. Agneze Izvan zidina (*Sant' Agnese fuori le Mura*) u Rimu, na kraju pontifikalne mise.²⁷ Nakon blagoslova janjci su se poklanjali papi, a u njegovo ime su ih preuzimali tu nazočni apostolski podđakoni. Oni su ih zatim povjeravali na brigu redovnicama u nekom samostanu koji bi rimski prvosvećenik odredio. Na početku prošlog stoljeća u obredu preuzimanja blagoslovljenih janjaca, umjesto apostolskih podđakona sudjelovalo je papinsko izaslanstvo predvođeno dekanom Rimske rote u čijoj su pratnji bili jedan konzistorijalni odvjetnik, komornici Lateranskog kaptola, jedan trapistički monah i ravnatelj papinskih obreda. Pošto bi u papino ime preuzeli blagoslovljene janjce, predavali su ih redovnicama benediktinkama od sv. Cecilije.²⁸ U Velikom tjednu one su trebale ostrići s janjaca vunu i ispresti je, a zatim konac (pređu) predati redovnicama samostana Torre dei Specchi, koje su od njega tkale palije.²⁹

Kako izgleda palij?

Brojni autori koji opisuju njegov izgled daju dosta općenitu i nepotpunu sliku palija. Prema najčešćim opisima palij je bijela vunena vrpca oko tri palca široka, a istkana je u obliku kruga, koji opasuje ramena. S kružnog dijela palija, sprijeda i straga visi po jedna vrpca: jedna niz pleća a druga preko prsiju.³⁰

²⁷ Usp. J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 620. Bazilika *S. Agnese fuori le Mura* danas se nalazi u Via Nomentana u Rimu. Izgrađena je nad grobom sv. Agneze. Crkvu je utemeljila Konstanca, kćerka cara Konstantina u IV. stoljeću (usp. V. Schaubert, H. M. Schindler, *Die Heiligen und Namenspatronen im Jahreslauf*, Buchclub Ex Libris Zürich, München-Zürich, 1985., str. 41-42). Blagoslov janjaca obavlja neki biskup kojemu je to povjereno, a ne sv. Otac, kako to pogrješno navodi Crnica (usp. A. Crnica, *Priručnik kanonskog prava*, str. 67).

²⁸ Usp. A. P. Frutaz, *Agnelli, benediztone degli*, u: *Enciclopedia cattolica*, t. I. Città del Vaticano, 1949., kol. 458. Propis predavanja blagoslovljenih janjaca apostolskim podđakonima postojao je i u vrijeme pape Benedikta XIV. (usp. *Constitutio Rerum Ecclesiasticarum*, od 12. kolovoza 1748., u: *Bullarium Benedicti papae XIV*, sv. I, t. II, n. 60, *De pallii*, Romae, 1760., str. 224).

²⁹ Usp. J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 620; M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 630; M. Zurowski, *Hierarchiczne funkcje zarzadzania Koscolem*, t. II, ATK, Warszawa, 1979., str. 156.

³⁰ Usp. Wernz-Vidal, *De personis*, str. 553; M. Conte a Coronata, *Compendium iuris canonici*, vol. I. *Introductio, Ius publicum, Normae generales, De clericis, De religiosis, De laicis*, Marietti, Taurini-Romae, ⁵1950., (dalje: M. C. a Coronata, *Compendium iuris canonici*), str. 367; A. Vermeersch, I. Creusen, *Epitome Iuris Canonici cum commentariis*, t. I. Lib. I. et II. *Codicis iuris canonici*, ed. octava, ab A. Bergh et I. Greco accurate recognita et aucta, Mechliniae-Romae, 1963.,

Što se tiče širine palija, svi autori u tome nisu suglasni. Najčešće se kaže da je širok tri palca, što bi prevedeno na suvremene mjere, iznosilo 79, 02 mm.³¹ No, neki autori, kao primjerice A. Crnica, navode da je širina palija 3-4 prsta,³² što je veoma neodređena mjera, ili P. Siffrin i I. Fuček, da je 4-6 centimetara,³³ ili pak P. Tocanel, da je oko 3 centimetra.³⁴ Imajući u vidu širinu današnjega palija najprecizniji je G. Braun, koji kaže da ona iznosi 6 centimetara.³⁵

Zanimljiva je također činjenica da nijedan autor ne navodi kolika je dužina kružnog dijela palija. Objašnjenje za to može se naći u njihovu opisu nošenja palija prema kojem je on doista "stezao ramena"³⁶ i ovijajući ih prelazio preko prsiju i pleća. Međutim takav način nošenja palija spada u neka starija vremena, a ne u vrijeme kada su ih oni opisivali, naročito ne u vrijeme kada je bio na snazi *Kodeks* iz 1917.

Sličnu teškoću imamo i u opisu dužine vrpce palija koje vise sprijeda i straga. Tu prazninu u podacima djelomično popunjavaju G. Braun i J. Baun koji kažu da su bile "pedalj i pol duge", te da su bile "jednake dužine".³⁷ Širina vrpca je bila ista kao i na kružnom dijelu palija.³⁸ Gornji je dio obiju vrpca bio prišiven na kružni dio

(dalje: Vermeersch-Creusen, *Epitome Iuris Canonici*), str. 354; V. Devetak, *Službeno liturgijsko ruho bogoslužbenika*, u: Služba Božja, 22 (1982), br. 1, str. 43; Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 620, i drugi.

³¹ Mjerna jedinica od jednog palca iznosi 26, 34 mm. Palac je dvanaesti dio stope, a stopa je dužina od 315-316 mm. Zakonom iz 1874. u Hrvatskoj je određeno da bečka stopa iznosi 316,08 mm (usp. pojam stopa, u: *Hrvatski leksikon*, II. svezak, L-Ž, Naklada Leksikon, Zagreb, 1977., str. 383).

³² Usp. A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 133.

³³ Usp. P. Siffrin, *Pallio*, u: *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, 1948., t. IX, kol. 646; I. Fuček, *Velikosvećenički palij*, str. 55.

³⁴ Usp. P. Tocanel, *Adnotationes*, u: *Apollinaris*, 51 (1978), str. 346.

³⁵ Usp. G. Braun, *I paramenti sacri*, str. 129.

³⁶ "Est pallium, scil. fascia lanea candidae...quae humeros cingit et ..." (F. M. Cappello, *Summa iuris canonici in usum scholarum concinata*, vol. I., Romae, 21932., str. 426); "Pallium est fascia quae humeros cingit et..." (Vermeersch-Creusen, *Epitome Iuris Canonici*, str. 354). Usp. Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185; G. Braun, *I paramenti sacri*, str. 129.

³⁷ J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 620; G. Braun, *I paramenti sacri*, str. 129. Pedalj je stara mjera za dužinu, a iznosi 22,5 cm. (Usp. Tablice mjera i novca, u: *Jeruzalemska Biblija, Stari i Novi Zavjet s uvodnim bilješkama iz "La Bible de Jérusalem"*, Dodatci, KS, Zagreb, 1994., str. 1805).

³⁸ Usp. V. Devetak, *Službeno liturgijsko ruho bogoslužbenika*, u: Služba Božja, 22 (1982), br. 1, str. 43.

palija tako da okomito padaju, jedna preko leđa, a druga preko prsâ. Donji krajevi vrpca bili su izrađeni od crne svilene tkanine i završavali su polukružno. Ispod svilene tkanine umetnuta je bila po jedna tanka olovna pločica zahvaljujući kojima su vrpce palija visjele okomito čime se sprječavalo njihovo skupljanje prilikom nošenja.³⁹

U važno obilježje palija spada šest crnih križeva koji ga ukrašavaju.⁴⁰ Svi su bili izvezeni od crne svile i utkani u palij. Četiri su se nalazila na kružnom dijelu palija, a po jedan na vrpcama.⁴¹ Križevi su na kružnom dijelu bili u pravilnim razmacima razmješteni tako da se po jedan nalazio sprijeda i straga, te po jedan na svakom ramenu.⁴² Prednji i stražnji križ bili su izvezeni točno na sredini spoja visećeg s kružnim dijelom, a preostala dva križa su se nalazila po sredini bijelog dijela visećih vrpca palija. Na križevima koji su se nalazili naprijed i natrag na kružnom dijelu, kao i na križu na lijevom ramenu, bile su izvezene "uške" od crne svile, kroz koje su se provlačile skupocjene pribadače i tako ih pričvršćivale za palij.⁴³

Na palij su se redovito postavljale tri velike ukrasne pribadače čija je glava bila ukrašena dragim kamenom. Jedna se postavljala na lijevo rame, jedna na prsa i jedna na leđa.⁴⁴ Pribadače su bile od zlata ili pozlaćenoga srebra,⁴⁵ a dragi kamen obično je bio u jednoj od četiriju liturgijskih boja.⁴⁶

³⁹ Usp. J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 620; G. Braun, *I paramenti sacri*, str. 129.

⁴⁰ Autori koji opisuju povijesni razvitak palija naznačavaju da se u ranijim vremenima broj križeva kretao od dva (u počecima) i dosezao do osam. Ni boja križeva nije uvijek bila crna, nego je ponekad bila ljubičasta ili crvena, a ponekad su crni i crveni križevi bili pomiješani. (Usp. M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 229; I. Fuček, *Velikosvećenički palij*, str. 55; P. Siffrin, *Pallio*, u: *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, 1948., t. IX, kol. 647; G. Braun, *I paramenti sacri*, str. 132.

⁴¹ Usp. M. C. a Coronata, *Compendium iuris canonici*, 367; Wernz-Vidal, *De personis*, str. 553; A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 133; I. Fuček, *Velikosvećenički palij*, str. 55.

⁴² Usp. J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 621.

⁴³ Usp. J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 621; G. Braun, *I paramenti sacri*, str. 129.

⁴⁴ Usp. I. Fuček, *Velikosvećenički palij*, str. 55. Nekada su pribadače stvarno služile za pričvršćivanje palija za ornat, a danas su samo ukras (usp. M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 229).

⁴⁵ Usp. A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 133; P. Tocanel, *Adnotationes*, u: *Apollinaris*, 51 (1978), str. 346.

⁴⁶ Usp. I. Fuček, *Velikosvećenički palij*, str. 55.

Iz izloženog se vidi da je Crkva pomno pazila na postupak izrade palija od samog početka. Na poseban način pomno je pazila na to da palij bude izrađen od bijele janjeće vune, te da sačuva svoj prepoznatljiv oblik i izgled, uključujući i broj od šest crnih križeva. Sve to je upućivalo na njegovo osobito značenje koje mu je u pravu i liturgiji Crkva namijenila.

3. BLAGOSLOV PALIJA

Novoizrađeni paliji su prije predavanja trebali biti blagoslovljeni. Papa Benedikt XIV. kaže da je to običaj Crkve od "prastarih časnih vremena".⁴⁷ Blagoslov palija je na poseban način pridržan rimskom prvosvećeniku.⁴⁸ Razloge zbog kojih taj blagoslov treba slaviti sam rimski prvosvećenik, ili onaj koga on posebno ovlasti, papa Benedikt obrazlaže na sljedeći način. Palijem se "predaje punina biskupske službe sa zazivom nadbiskupskog imena", te je zbog toga ovaj čin "posebna služba, koju daje samo rimski prvosvećenik kao nasljednik blaženog Petra".⁴⁹ Osim toga, na Vigiliju sv. Petra dolazi veliki broj kardinala i drugih uglednika svete Rimske crkve kao i mnoštvo naroda, pa se tako "povećava čast i proslava ovih obreda".⁵⁰

Rimski prvosvećenik blagoslivlja palije prema drevnim odredbama koje je donio papa Benedikt XIV. u konstituciji *Rerum Ecclesiasticarum* od 12. kolovoza 1748.⁵¹ Pogledajmo kako se odvijalo Bogoslužje blagoslova.

⁴⁷ Usp. Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, od 12. kolovoza 1748., u: Bullarium Benedicti papae XIV, sv. I, t. II, n. 60, De pallii, Romae, 1760. (dalje: Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*), str. 223.

⁴⁸ A. G. Martimort, *La Chiesa in preghiera, Introduzione alla Liturgia*, Roma - Parigi - Tournai - New-York, 1966., str. 720.

⁴⁹ "Sicut enim ipsius Romani Pontificis, vel saltem illis personam, et vises gerentis, maxime propriam, ita huic potissimum diei merito adscribendam censemus huiusmodi Benedictionem, tum quia Sacrum Pallium, in quo... Pontificalis officii plenitudo cum Arpiscopalis nominis appellatione confertur, speciale munus est, quod a solo Romano Pontifice Beati Petri successore conceditur..." (Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 224).

⁵⁰ Usp. Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 224.

⁵¹ Usp. J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 621; Wernz-Vidal, *De personis*, str. 557; G. Braun, *I paramenti sacri*, str. 130. Tom konstitucijom papa Benedikt XIV. preuredio je tada postojeće propise o blagoslovu palija (usp. Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 223).

Gotovi paliji trebali su biti dostavljeni u baziliku sv. Petra najkasnije dva dana prije blagdana svetih Petra i Pavla. Uoči blagdana apostolskih prvaka ujutro kanonik koji je imao na brizi oltare u bazilici sv. Petra (*kanonik altaris*), trebao je uzeti Crkvi potreban broj palija za tu godinu i na zlatnom pladnju donijeti ih u Konfesiju sv. Petra i položiti na oltar. S njim je u pratnji išla svečana povorka od dvanaest *beneficijata*.⁵² *Kanonik altaris* polagao je palije između dviju upaljenih svijeća na samu menzu oltara, koja je bila prekrivena dragocjenim prekrivačem, gdje su ostajali do večeri.⁵³

Istoga dana nakon svečanog slavljenja Večernje, jedan od služitelja apostolske bazilike iz reda podđakona, odjeven u podđakonsku odjeću, ispred kojega su išla dva papinska oružnika (*Mazzeris Papae*), u pratnji odvjetnika apostolske konzistorijalne aule, silazili su u Konfesiju svetog Petra. Podđakon je uzimao palije koji su već bili pripremljeni, te ih donosio i postavljao pred papu ili, ako je on bio spriječen, pred kardinala koji je slavio obred.⁵⁴ Zatim bi papa, ili kardinal koji ga zamjenjuje, odjeven u pontifikalno liturgijsko ruho, poškopio bi palije blagoslovljenom vodom i pokadio ih, a zatim nad njima izgovorio molitve i blagoslove prema propisanom obrascu.⁵⁵

Blagoslovnu molitvu također je propisao papa Benedikt XIV. i ona je ostala nepromijenjena i u kodeksno vrijeme. U njoj se kaže da se preko palija koji je "uzet s oltara svetih apostolskih prvaka" označava "pastoralna briga" te "punina i uzvišenost pastirske službe". U molitvi papa moli za zagovor svetih apostola da oni koji budu nosili palij, shvate da su pastiri Kristovih ovaca, te da kao i On

⁵² To su bili poslužitelji bazilike sv. Petra većega stupnja.

⁵³ Usp. Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 224. U vrijeme pape Leona X. (1513.-1521.) taj je obred bio nešto drukčiji. Naime ispod menze oltara Konfesije (groba) bio je napravljen otvor na čijem dnu je bio prostor u obliku Enejine lađe ("Aeneae Arcae ad perpendicularum respondens"), u kojoj je počivalo tijelo sv. Petra. Palije koje je trebalo blagosloviti, kanonici bazilike su donosili i u nju polagali, te ostavljali preko cijele noći. Poslije se promijenio oblik tog dijela oltara, zbog čega više nije bilo moguće na tom mjestu polagati palije. (Usp. Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*).

⁵⁴ Usp. Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 224. U ranijim vremenima blagoslov palija se obavljao na sam blagdan svetih Petra i Pavla ujutro. Prethodilo mu je noćno bdjenje klerika bazilike sv. Petra, u kojem su se pjevali pokornički psalmi, litanije i druge molitve. To bdjenje se nazivalo "vigilare pallia" (usp. M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 631; Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 224).

⁵⁵ Usp. Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 224.

budu "brižni čuvari stada", koji će zalutale "na ramenima donositi" i vraćati Kristovu stadu. Moli se nadalje, da u križevima nositelj palija vidi Kristov križ po kojemu će "biti propet svijetu i svijet njemu", a postavljanje palija shvati kao "evanđeoski jaram". Da za onog tko palij bude nosio on bude "znak jedinstva i znamen savršenog zajedništva s Apostolskom Stolicom". I na kraju, da palij bude njegovu nositelju "vez ljubavi i lanac Božanskog naslijeđa» te da na dan Kristova dolaska "skupa s ovcama koje su mu povjerene bude ukrašen štolom besmrtnosti i slave".⁵⁶

U blagoslovnoj molitvi jasno su istaknuta teološka i pastoralna obilježja nadbiskupske pastirske službe koji su se palijem željela naglasiti. Osobito su bitni oni naglasci koji palij predstavljaju kao simbol povezanosti s Petrovim nasljednikom, kao izraz punine i uzvišenosti pastirske službe, te znakom zajedništva i jedinstva s Apostolskom Stolicom.

Poslije blagoslova paliji su se stavljali u srebrni kovčežić koji je bio optočen zlatom.⁵⁷ On se uvijek imao čuvati u Konfesiji sv. Petra

⁵⁶ Blagoslovna molitva palija doslovno glasi: "Deus, Pastor aeternae Animarum, qui eas Ovium nomine designatas, per Jesum Christum Filium tuum, Beato Petro Apostolo, ejusque Successoribus, boni Pastoris typo regendas commisisti, atque ipsis sacrarum Vestium symbolis Pastoralis curae documenta significari voluisti; effunde per ministerium nostrum super haec Pallia de Beatorum Apostolorum Principum Altari sumpta, copiosam Benedictionis + et sanctificationis + tuae gratiam, ut quam mystice representant Pastoralis officii plenitudinem, atque excellentiam, pleno quoque operantur effectu. Humilitatis nostrae preces benignus excipe, atque eorundem Apostolorum meritis, et suffragiis concede, ut quicumque ea, te largiente, gestaverit, intelligat se Ovium tuarum Pastorem, atque in opere exhibeat, quod signatur in nomine. Sit boni magnique illius imitator Pastoris, qui errantem Ovem humeris suis impositam caeteris adunavit, pro quibus animam posuit. Sit ejus exemplo in custodia Gregis sibi commissi sollicitus, sit vigil, sit circumspiciens, ne qua Ovis in morsus incidat, fraudesque Luporum. Sit disciplinae zelo districtus, quod perierat requirens, quod alienum reducens, quod confractum alligans, quod pingue, et forte custodiens. Videat humeris suis impositam Crucem, quam Filius tuus proposito sibi gaudio sustinere non recusavit; sitque illi crucifixus Mundo, et ipse Mundo. Tollat injectum collo suo Evangelicum jugum, sitque ii ita leve ac suave, ut in via mandatorum tuorum caeteris exemplo, et observatione praecurat. Sit ei hoc symbolum unitatis, et cum Apostolica Sede communionis perfectae tessera, sit charitatis vinculum, sit Divinae haereditatis funiculum, sit aeternae securitatis pignus, ut in die adventus, et revelationis Magni Dei, Pastorumque Principis Jesu Christi, cum Ovibus sibi creditis stola potiatur immortalitatis, et gloria. Per eundem ect." (Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 225).

⁵⁷ Papa Benedikt XIV. piše da je taj kovčežić zlatom optočen, fini rezbarsko-graverski rad čiju je izradu on sam naručio i za njega podmirio troškove. Učinio je to u čast sv. Petra, usrdno moleći da mu Apostol isprosi od Svemogućeg Boga oprost i

uz apostolovo tijelo, na mjestu koje je za to bilo određeno.⁵⁸ Stoga se i kaže da su paliji uzeti "de corpore Beati Petri".⁵⁹ Ovaj neposredni dodir koji je palij imao sa svetom relikvijom pridonio je tome da se podjeljivanje palija uvijek smatralo "znakom prijenosa vrhovne vlasti, i gotovo sudjelovanje na Kristovu nalogu Petru *Pasi ovce moje*" (Iv 21, 17).⁶⁰ Paliji su ostajali u Konfesiji sv. Petra sve do trenutka kad su imali biti podijeljeni⁶¹ nadbiskupima, patrijarsima ili biskupima kojima bi ih papa dopustio. Prema izričitoj odredbi Benedikta XIV. čuvanje i briga za kovčežić s palijima bila je povjerena *kanoniku altaristi* bazilike sv. Petra, a ključ je trebao držati prvi papinski ceremonijar.⁶²

Prema tomu, palij je doticajem s relikvijama sv. Petra, apostolskog prvaka, i blagoslovom njegova nasljednika na Rimskoj stolici, postajao osobita relikvija koja je nositelje imala prisjećati na dostojanstvo pastirske službe i vlasti koju su u zajedništvu s Rimskim prvosvećenikom imali.

4. PRAVNO-LITURGIJSKI PROPISI O PALIJU U KODEKSU IZ 1917.

Pravne propise o paliju zakonodavac je u *Kodeksu* iz 1917. smjestio u prvi dio II. knjige *De personis*, i to u VI. poglavlje (III.

pomilovanje za nemarnosti i uvrede koje je počinio dok je bio u službi među kanonicima u bazilici sv. Petra (usp. Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 224).

⁵⁸ Usp. Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 224; P. Siffrin, *Pallio*, u: *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, 1948., t. IX, kol. 646; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 621; I. Fuček, *Velikosvećenički palij*, str. 55; G. Braun, *I paramenti sacri*, str. 130; D. Kniewald, *Liturgika*, Zagreb, 1937., str. 102; V. Devetak, *Službeno liturgijsko ruho bogoslužbenika*, u: *Služba Božja*, 22 (1982), br. 1, str. 44.

⁵⁹ Usp. A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 133.

⁶⁰ M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 631.

⁶¹ Nekada su se paliji nakon blagoslova ostavljali na grobu sv. Petra (u Konfesiji) na sam blagdan Apostolskih Prvaka i osam sljedećih dana (usp. M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 631).

⁶² Usp. Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 224. Odredbu o preuređenju ceremonija prigodom blagoslova palija kao i blagoslovnu molitvu papa je odobrio i unaprijed naredio vršiti riječima: "Quas quidem, cum omnibus in iisdem statutis, atque praescriptis, semper et perpetuo validas, et efficaces existere et fore, et ab omnibus, ad quos pertinet, ac pertinebit in posterum, plenissime observari decernimus" (*Isto*).

članka), naslovljeno: *De Patriarchis, Primatibus, Metropolitibus*.⁶³ Pravna materija o paliju obuhvaća čak pet kanona.⁶⁴ Po pravu, palij pripada papi i metropolitu koji je nadbiskup,⁶⁵ iako ga ponekad dobivaju i drugi nadbiskupi i biskupi, vezano uz mjesto ili osobu. Rimskom prvosvećeniku palij postavlja kardinal protođakon na dan njegove krunidbe. Obred ne uključuje nikakav "prijenos vlasti, jer vlast papi dolazi izravno od samog Krista".⁶⁶ Vrhovni svećenik i bez palija može dopušteno vršiti sve čine vrhovne vlasti i biskupskog reda, jer čim je zakonito izabran, ako izbor prihvati, odmah po božanskom pravu dobiva vrhovnu i potpunu papinsku vlast u Crkvi.⁶⁷

Crkveni zakonodavac u kan. 275-279. donosi detaljne pravne propise: o dužnosti traženja palija, o njegovoj uporabi, o nekim zabranama prije njegova polaganja (primanja), te o tome što učiniti s palijem nakon smrti njegova nositelja. Osim toga, liturgijske knjige bilo da se radi o *Rimskom pontifikalu* ili *Biskupskom ceremonijalu*, donose dodatne liturgijske zakone o paliju. Stoga će u ovoj točki biti

⁶³ Usp. *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus, praefatione, fontium annotatione et indice analytico-alphabetico ab emo. Petro Card. Gasparri auctus*, Romae, Typis Polyglottis Vaticanis, 1918, (dalje: CIC 1917.), str.125-128.

⁶⁴ Usp. CIC 1917, cann. 275-279.

⁶⁵ Usp. M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 629. Kodeks iz 1917. izjednačava pojam nadbiskupa s pojmom metropolita kada se radi o čelnom mjestu u crkvenoj provinciji: "Provinciae ecclesiasticae praest Metropolitae seu Archiepiscopus..." (usp. CIC 1917, kan. 272).

⁶⁶ "L'imposizione del pallio al Papa viene fatta nel giorno della sua incoronazione per la mani del Cardinale archidiacono. Naturalmente questa cerimonia non implica alcuna trasmissione di potere, poiché questo il Papa deriva da N. Signore." (M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 630 i bilješka 69). "Pontifex demum per Cardinalem Protodiaconum coronatur et, intra congruum tempus, Patriarchalis Archibasilicae Lateranensis possessionem ritu praescripto capit." (Pavao VI, *Constitutio Apostolica de Sede Apostolica vacante deque electione Romani Pontificis "Romani Pontifici eligendo"*, br. 92, u: AAS 67 (1975), str. 609-645.

⁶⁷ Usp. P. Tocanel, *Adnotationes*, u: Apollinaris, 51 (1978), str. 348. "Romanus Pontifex, legitime electus, statim ab acceptata electione, obtinet, iure divino, plenam supremam iurisdictionis potestatem." (CIC 1917, kan. 219). Ipak, prema riječima ap. konstitucije "Romani Pontifici eligendo" čini se da tu punu i vrhovnu vlast dobiva onaj novoizabrani za papu koji već ima biskupski red, jer u br. 88. se kaže: "Post acceptationem, electus qui episcopali ordinatione iam pollet, et illico Romanae Ecclesiae Episcopus simulque verus papa... idemque actus plenam et supremam potestatem in universam Ecclesiam acquirit atque exercere potest." (Pavao VI., *Constitutio Apostolica de Sede Apostolica vacante deque electione Romani Pontificis "Romani Pontifici eligendo"*, br. 88, u: AAS 67 (1975), str. 609-645).

govora o dužnosti traženja i podjele palija, o uporabi palija, te o zabrani posuđivanja i pokopu s palijem.

a) Dužnost traženja palija i njegovo podjeljivanje

Prema propisu kan. 275. metropolit ima obvezu u razdoblju od tri mjeseca nakon posvete, ili ako je već posvećen, od kanonskog imenovanja na konzistoriju, od Rimskog prvosvećenika zatražiti palij.⁶⁸ Prema tomu, zakonodavac postavlja vremenski rok u kojemu je metropolit dužan ishoditi palij. Početak roka u prvom slučaju se računa od dana biskupske posvete, koju ima primiti u razdoblju od tri mjeseca nakon primitka apostolskog pisma o promaknuću.⁶⁹ U slučaju da je već posvećen za biskupa, jer je primjerice do tada bio na čelu neke druge biskupije, onda se vrijeme računa od dana imenovanja na metropolitsku stolicu na tajnom konzistoriju.⁷⁰

Propisani rok od tri mjeseca ne smije se prekoračiti, jer sve do trenutka dok metropolit ne primi palij, ne može dopušteno poduzimati čine nadbiskupske vlasti ni čine koji proizlaze iz biskupske posvete, a za koje se traži njegova uporaba.⁷¹ Osim toga, samim imenovanjem na metropolitsku stolicu imenovani još ne stječe naslov nadbiskupa nego je u pravnomu smislu tek "izabranik" ("electus").⁷² Propuštanjem zakonom propisanog roka za ishođenje

⁶⁸ Can. 275: "Metropolitam obligatione tenetur, intra tres menses a consecratione vel, si iam consecratus fuerit, a provisione canonica in Consistorio... a Romano Pontifice pallium petendi...". Usp. Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185; M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 629; I. Fuček, *Velikosvećenički palij*, str. 55; Vermeersch-Creusen, *Epitome Iuris Canonici*, str. 354; F. Belaj, *Katoličko crkveno pravo*, Zagreb, ²1901., str. 211; A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 133, i drugi.

⁶⁹ Prema kan. 333, biskup, ako nije zakonito zapriječen, dužan je u roku od tri mjeseca od trenutka primanja Apostolskog pisma o promaknuću primiti posvetu (usp. CIC 1917, kan. 333). A metropolit je u smislu prava biskup, koji, osim što je na čelu crkvene pokrajine, ima i svoju vlastitu biskupiju (usp. CIC 1917, kan. 272-273).

⁷⁰ Konzistorij je sastanak Rimskog prvosvećenika s kardinalima nazočnima u Rimu. Na tajnom konzistoriju (za razliku od javnog ili polujavnog) s papom su se sastajali samo kardinali, a na njima su se rješavali neki važniji poslovi Crkve, među ostalim i imenovanja biskupa i nadbiskupa (usp. A. Crnica, *Prtučnik kanonskog prava*, str. 55).

⁷¹ Usp. CIC 1917, kan. 276.

⁷² Usp. *Pontificale Romanum Summorum Pontificium jussu editum a Benedicto XIV. et Leone XIII, recognitum*, Taurini-Romae, 1941., (dalje: *Pontificale*

palija izostala bi vlast koja je s njim povezana, zbog čega bi mogle nastati duhovne štete u crkvenoj pokrajini i nadbiskupiji koja mu je povjerena, što kao pastir po savjesti ne bi smio dopustiti. Zanimljivo je da nitko od autora ne spominje s kakvim bi se posljedicama suočio metropolit koji ne bi u zadanomu roku ishodio palij. Može se razborito suditi da ako bi se radilo o grubom i upornom kršenju spomenutog propisa, mogao bi biti kažnjen primjerenom kaznom prema težini krivnje,⁷³ npr. moglo bi mu biti oduzeto pravo na čast palija ili bi mogla biti izrečena koja druga kanonska kazna.

Palij je znak vlasti metropolita nad biskupima (odatle i naziv "nadbiskup") kojom nadbiskup metropolit na neki način sudjeluje u vlasti pape nad ostalim biskupima; zato ga samo rimski prvosvećenik daje, i od njega ga nadbiskup metropolit treba tražiti (moliti).⁷⁴ To traženje se obavlja na pravom propisan način.

U kan. 275. kaže se, da metropolit može tražiti palij "sam ili preko zastupnika".⁷⁵ U prvom slučaju, izabranik na metropolitisku čast sam dolazi na konzistorij i osobno moli rimskog prvosvećenika da mu podijeli palij. Sam čin traženja, metropolit je dužan izraziti točno propisanim riječima, koje glase: "Ego N.⁷⁶ Ecclesiae electus N."⁷⁷ *instanter, instantius, instantissime peto, michi tradi pallium de corpore Beati Petri sumptum, in quo est plenitudo pontificalis officii.*⁷⁸

Romanum), II. tit. De pallio, str. 74; *Caeremoniale Episcoporum Clementis VIII., Innocentii X. et Benedicti XIII. jussu editum Benedicti XIV. et Leonis XIII. auctoritate recognitum*, ed. quarta Taurinensis, Taurini-Romae, 1924., (dalje: *Caeremoniale Episcoporum*) lib. I, cap. XVI, br. 1, str. 53-54.

⁷³ "Qui Romano Pontifici vel proprio Ordinario aliquid legitime praecipienti vel prohibenti pertinaciter non obtemperat, congruis poenis, censuris non exclusis, pro gravitate culpaepuniantur." (Usp. CIC 1917, kan. 2331 § 1).

⁷⁴ Usp. P. Tocanel, *Adnotationes*, u: Apollinaris, 51 (1978), str. 348.

⁷⁵ "Metropolita obligatione tenetur... per se vel per procuratorem a Romano Pontifice pallium petendi..." (CIC 1917, kan. 275)

⁷⁶ Ovdje metropolit izgovara svoje ime.

⁷⁷ Ovdje izgovara ime metropolije na čelo koje je imenovan.

⁷⁸ Usp. F. Y. Vering, *Lehrbuch des katholischen, orientalischen und protestantischen Kirchenrechts, mit besonderer Rücksicht auf Deutschland, Oesterreich und die Schweiz*, Freiburg im Breisgau, ²1881., str. 554-555, bilješka 3; F. Belaj, *Katoličko crkveno pravo*, Zagreb, ²1901., str. 211, bilješka 12; A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 133, bilješka 61; usp. Vermeersch-Creusen, *Epitome Iuris Canonici*, str. 354; M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 629-630; Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 622.

Ipak, metropolit obično najčešće traži palij preko zastupnika kojeg je na propisan način ovlastio.⁷⁹ Metropolit je dužan izabrati zastupnika između konzistorijalnih odvjetnika,⁸⁰ jer u odvjetničke dužnosti, "prema posebnoj povlastici", spada i to "da na konzistoriju zamole papu za dodjelu palija".⁸¹ Zastupnik koji u metropolitino ime od rimskog prvosvećenika moli dopuštenje palija, dužan je također upotrijebiti propisani oblik "usrdnog traženja" neizostavno izgovarajući "*instante, instantius, instantissime*".⁸² Pošto konzistorijalni odvjetnik zamoli palij, napušta konzistorijalnu dvoranu, a odluku o dopuštenju palija donosi papa pošto se posavjetuje s kardinalima. U ispravi o dopuštenju palija koja se odmah ima učiniti, kardinal protodakon utvrđuje kada i na koji način se palij treba predati.⁸³

Kada je rimski prvosvećenik dopustio palij, metropolit je dužan podmiriti određenu novčanu pristojbu koju propisuje Apostolska Stolica. "Palijska pristojba" nekoć se odmjeravala prema prihodima nadbiskupije.⁸⁴ Stoga neki komentatori kodeksnog prava navode da je ona iznosila "dvadeseti dio godišnjeg prihoda".⁸⁵ Pristojbe nakon

⁷⁹ Neki kanonisti naglašavaju da oni metropolitite koji su odsutni iz Rima koriste mogućnost traženja palija preko zastupnika (usp. Vermeersch-Creusen, *Epitome Iuris Canonici*, str. 354).

⁸⁰ Usp. M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 629-630; Wernz-Vidal, *De personis*, str. 557. Neki kanonisti navode da kada palij traži metropolit koji se nalazi u Rimskoj kuriji, tada ga na konzistoriju zastupa stariji kardinal đakon (M. C. a Coronata, *Compendium iuris canonici*, str. 367).

⁸¹ Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 224.

⁸² M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 629-630.

⁸³ Usp. F. Lucius Ferraris, *Archtepscopus*, u: Propta bibliotheca, canonica, juridica, moralis, theologica, patronato et auspice cardinale Aloisio Lambruschini, t. I, ed. novissima, Lautetiae Parisiorum (Parisii), 1960., br. 9. kol. 768. Odluka o dopuštenju palija donosi se na tajnom ili redovitom konzistoriju (usp. F. Belaj, *Katoličko crkveno pravo*, Zagreb, 1901., str. 211; Wernz-Vidal, *De personis*, str. 464).

⁸⁴ Usp. F. Y. Vering, *Lehrbuch des katholischen, orientalischen und protestantischen Kirchenrechts, mit besonderer Rücksicht auf Deutschland, Oesterreich und die Schweiz*, Freiburg im Brisgau, 1881., str. 555, bilješka 5. Spominjući tu davnu palijsku pristojbu, autor navodi da je ona sada pet posto od komorničke pristojbe. Pristojbe su u 19. stoljeću za Njemačke biskupije bile utvrđivane konkordatom, pa je od tih utvrđenih godišnjih pristojba koje je biskupija davala Apostolskoj Stolici izračunavana palijska pristojba u visini od pet posto. Pristojba za palij uplaćivala se u papinsku komoru (Usp. *Isto*, str. 555, bilješka 5, i str. 535, bilješka 2).

⁸⁵ Wernz-Vidal, *De personis*, str. 557; M. C. a Coronata, *Compendium iuris canonici*, str. 367.

proglašenja *Kodeksa* iz 1917. određivao je papa kad je palij dobivao neki kardinal, a kardinal protodakon kad je palij dobivao koji drugi prelat ili ako je palij bio predavan metropolitu preko zamjenika.⁸⁶

Nadležnost oko postupka prigodom ishodenja palija spadala je u trenutku proglašenja *Kodeksa* iz 1917. pod Konzistorijalnu kongregaciju.⁸⁷ Kada je 1967. papa Pavao VI. izdao nove odredbe o uređenju Rimske kurije, nadležnost oko podjele palija pripala je Kongregaciji za biskupe.⁸⁸

Kada je rimski prvosvećenik dopustio palij, a nadbiskup metropolit izvršio sve što je pravom propisano, preostalo je još palij predati. Predavanje palija moglo je biti učinjeno u Rimu ili u sjedištu novoimenovanoga metropolita, što je u praksi najčešće značilo u njegovoj katedralnoj ili kojoj drugoj odgovarajućoj crkvi na području njegove crkvene pokrajine.⁸⁹ Ako se palij predavao u Rimu, onda je to činio sam rimski prvosvećenik ili kardinal protodakon u njegovo ime.⁹⁰ Papa se ipak tim pravom rijetko koristio, osim kad se radilo o predavanju palija kardinalima metropolitima.⁹¹ Zanimljiv je navod *Biskupskog ceremonijala* da je u slučaju predaje palija izvan Rimske kurije, a u suglasju s "običajem od pamtivijeka", palij predavao sam rimski prvosvećenik ili dva biskupa.⁹² Ipak, taj običaj pripada nekim ranijim vremenima. U vrijeme proglašenja *Kodeksa*

⁸⁶ Usp. Wernz-Vidal, *De personis*, str. 557.

⁸⁷ Usp. Pio X, *Costit. ap. de Romana curia "Sapientis consilio"*, od 29. rujna 1908., I, br. 2, u: AAS I (1909), str. 9. Prije spomenute konstitucije, nadležnost za palije je spadala također na Konzistorijalnu kongregaciju (usp. N. Hilling, *Die römische Kurie*, Paderborn, 1906., str. 77.

⁸⁸ "Caput III: Sacra Congregatio pro Episcopis ... 49. § 5. Videt praeterea quae respiciunt Primates et Metropolitanas; curat quae concessionem sacrorum palliorum respiciunt; parat agenda in Consistoriis." (Pavao VI., *Ap. constit. Regimini Ecclesiae universae*, 15. aug. 1967, cap. III, nr. 49, § 5, u: *Enchiridion Vaticanum*, t. 2. Documenti ufficiali della Santa Sede 1963.-1967., Bologna, ¹¹1976., nr. 1589, str. 1300).

⁸⁹ Usp. *Caeremoniale Episcoporum*, lib. I, cap. XVI, br. 1, str. 53-54; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 623.

⁹⁰ Usp. CIC 1917, kan. 239. § 3.

⁹¹ Usp. M. C. a Coronata, *Compendium iuris canonici*, str. 368. bilješka 2; Sipoš-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185.

⁹² "In tradendo pallio extra Romanam Curiam consuetudo ab immemorabili tempore est, ut Summus Pontifex uni, aut duobus Episcopis committat illius traditionem..." (*Caeremoniale Episcoporum*, lib. I, cap. XVI, br. 1, str. 53).

iz 1917. i nakon toga, palij je izvan Rima predavao biskup kojemu bi tu zadaću povjerio Rimski prvosvećenik ili kardinal protođakon.⁹³

Prema kan. 239. § 3, *Kodeksa iz 1917.*, u redovitim okolnostima, palij je predavao kardinal protođakon kad se radilo o nadbiskupima ili biskupima kojima je on bio dopušten snagom privilegija, ili njihovim zakonito izabranim zastupnicima.⁹⁴ Kada je kardinal protođakon predavao palij odsutnim nadbiskupima ili patrijarsima preko zastupnika, zastupnici su prije preuzimanja palija trebali položiti posebnu prisegu, koja je obvezivala još od pape Benedikta XIV. U njoj je zastupnik u izabranikovo ime usrdno molio "*instanter, instantius, et instantissime*" da mu preda palij "*de Corpore Beati Petri sumptum*" u kojemu je "*plenitudo Pontificalis Officii*", prisežući na Evanđelje da će ga donijeti ili poslati izabraniku.⁹⁵

Predavanje palija trebalo se izvršiti u propisanom liturgijskom obredu koji su određivali liturgijski zakoni. U dogovoreno vrijeme biskup kojemu je bila povjerena dužnost predaje palija došao bi s izabranikom u crkvu u kojoj se trebao slaviti obred polaganja palija. Ovlašteni biskup ili sam izabranik najprije bi slavio svečanu sv. misu.⁹⁶ Nakon pričesti, palij je trebalo izvaditi iz omota u kojem je bio

⁹³ "Pallium extra Romanam Curiam ex mandato Summi Pontificis tradendum est ab Episcopo, cui id munus committitur..." (*Caeremoniale Episcoporum*, lib. I, cap. XVI, br. 1, str. 53); Usp. *Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 623.

⁹⁴ "Demum Cardinalis Proto-diaconus pallia Archiepiscopis et Episcopis privilegio fruentibus eorumve procuratoribus, vice Romani Pontificis, imponit..." (CIC 1917, kan. 239. § 3). Usp. Sipos-Gálos, *Enchiridion Juris Canonici*, str. 185; A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 133; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 623.

⁹⁵ "Formula autem juramenti, quod Procuratores absentium Archiepiscoporum, aliorumque, quibus Pallium a Romano Pontifice concessum fuerit, praestare debent in manibus Cardinalis Sanctae Romanae Ecclesiae Diaconorum Prioris pro tempore existentis, dum Pallium ipsis ferendum, seu transmittendum suscipiunt, talis est. *Ego N. Procurator, et procuratorio nomine, et pro parte Reverendissimi in Christo Patris, et Domini N. electi Ecclesiae N., instanter, instantius, et instantissime peto mihi tradi, et assignari Pallium de Corpore Beati Petri sumptum, in quo est plenitudo Pontificalis Officii, et promitto illud reverenter portare, vel portari facere eidem Reverendissimo Patri Domino N. Sic me Deus adjuvet, et haec sancta Dei Evangelia.*" (Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 225). U prisezi koja se ranije polagala "po starom obrascu", prema riječima Benedikta XIV., zastupnici su mnogo toga obećavali što nisu mogli u potpunosti izvršiti. Zato je, da ne bi dolazilo do prijestupa kršenja prisega, propisao novu (Usp. Benedikt XIV., *Constit. Rerum Ecclesiasticarum*, str. 224).

⁹⁶ Do II. vatikanskog sabora koncelebracija je bila predviđena samo u iznimnim prilikama, pa je zato samo jedan od njih mogao slaviti misu neposredno prije

donesen i položiti na sredinu oltara. Ovlašteni biskup odjeven u liturgijsko ruho, sa štolom, plaštem i mitrom na glavi, zatim bi sjeo na sjedalo pred oltarom spreman primiti prisegu vjernosti u ime Apostolske Stolice. Izabranik, također odjeven u biskupsko misno liturgijsko ruho, međutim ako je slavio misu, onda bez mitre i rukavica, kleknuo bi pred ovlaštenog biskupa i klečeći glasno izgovarao prisegu vjernosti prema obliku navedenom u apostolskomu pismu.⁹⁷

U prisezi vjernosti izabranik je obećavao vjernost i poslušnost sv. Petru, sv. Rimskoj crkvi, rimskom prvosvećeniku i njegovim nasljednicima. Obećavao je braniti Crkvu i sv. Oca, pomagati i s poštovanjem se odnositi prema izaslanicima Apostolske Stolice. Obećavao je da će svim silama izvršavati apostolske odluke, odredbe i upute, te učiniti sve da ih i drugi vrše. Zatim da će se boriti protiv krivovjernih, raskolnika i otpadnika od katoličke vjere, da će se odazivati na sinode, dolaziti na "pragove Apostola" u propisano vrijeme i izvještavati Apostolsku Stolicu i rimskog prvosvećenika o stanju klerika i vjernog naroda u svojoj crkvenoj pokrajini, da će bdjeti nad materijalnim dobrima Crkve koja su mu povjerena, te se za moguće prijestupe podložiti odgovarajućim kanonskim kaznama.⁹⁸

Dok je izabranik izgovarao prisegu vjernosti, biskup podjelitelj bi objema rukama držao otvorenu knjigu Evanđelja s tekstom okrenutim prema njemu. Na kraju bi izabranik potvrdio svoju prisegu riječima: "*Tako mi Bog pomogao i ova sveta Božja Evanđelja*", a podjelitelj bi odgovorio: "*Bogu hvala.*"⁹⁹

Zatim bi ovlašteni biskup uzeo palij s oltara, i, polažući ga na izabranikova ramena, izgovarao: "*Ad honorem omnipotentis Dei, et beatae Mariae semper Virginis, ac beatorum Apostolorum Petri, et Pauli, Domini nostri N. Papae N. et sanctae Romanae Ecclesiae, nec non Ecclesiae N. tibi commissae, tradimus tibi Pallium de corpore beati Petri sumptum, in quo est plenitudo Pontificalis*

obreda (usp. CIC 1917, kan. 802-803; Konstitucija *Sacrosanctum Concilium*, o svetoj liturgiji, br. 57, u: Drugi vatikanski koncil, dokumenti (latinski i hrvatski), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 62002., str. 36-37).

⁹⁷ Usp. *Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74; *Caeremoniale Episcoporum*, lib. I, cap. XVI, br. 1, str. 53-54.

⁹⁸ Usp. *Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74 i tit. De Consecratione tam unius Electi in Episcopum quam plurium Electorum in Episcopos, Forma iuramenti, str. 56-57.

⁹⁹ "*Sic me Deus adiuvet, et haec sancta Dei Evangelia. Tum Pontifex respondet: Deo gratias.*" (*Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74).

*officii, cum Patriarchalis (vel Archiepiscopalis) nominis appellatione; ut utaris eo intra Ecclesiam tuam certis diebus, qui exprimuntur in privilegiis ab Apostolica Sede concessis. In nomine Pa+tris, et Fi+liis, et Spiritus + Sancti.*¹⁰⁰ Pošto bi primio palij, nadbiskup metropolit ustajao je i pristupao k oltaru ispred kojega je stajao metropolitanski križ,¹⁰¹ te podjeljivao svečani blagoslov narodu, čime je završavao obred podjele palija.¹⁰²

Kada je izabranik neposredno primao palij iz ruku samoga Rimskog prvosvećenika ili kardinala protodakona, prisegu vjernosti polagao je pred njima prema istom obredu. Prisegu vjernosti koju je izabranik polagao jednaka je onoj koju je polagao biskup prigodom posvete. Ako je primatelj palija već bio posvećen za biskupa, on je ponovno trebao položiti tu istu prisegu vjernosti, koju autori često nazivaju "prisegom vjernosti i poslušnosti".¹⁰³ Prema tomu, prisega vjernosti spadala je u neizostavni dio obreda primanja palija.

Značajno je napomenuti da je crkveni zakonodavac u kan. 278. odredio da je metropolitu ako izgubi palij ili bude premješten na drugu nadbiskupsku stolicu, potreban novi palij.¹⁰⁴ Ovdje se nameće pitanje u kojem smislu treba razumjeti glagol "izgubiti" ("amitto")? Autori se ne upuštaju u poblize tumačenje tog pojma, nego

¹⁰⁰ *Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74. U hrvatskom prijevodu to glasi: "Na slavu svemogućega Boga, i Blažene Marije vazda Djevice, i blaženih apostola Petra i Pavla, Gospodina N. pape N. i svete Rimske crkve, a također Crkve N. tebi povjerene, predajemo ti palij od tijela blaženoga Petra pridružen, u kojem je punina biskupske vlasti, s naslovom patrijarha (ili nadbiskupa); da se s njim služiš u svojoj Crkvi točno određenih dana, koji su naznačeni u povlasticama dopuštenim od Apostolske Stolice. U ime O+ca, i Si+na, i Duha + Svetoga."

¹⁰¹ Metropolitanski križ je mogao pred sobom imati ako mu je palij bio podjeljivan u njegovoj katedrali, ili kojoj od crkava svoje biskupije ili crkvene pokrajine. Ako je podjela palija bila negdje drugdje, onda je nadbiskup metropolit samo podjeljivao svečani blagoslov (usp. *Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74).

¹⁰² Usp. *Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74. i tit. De Consecratione tam unius Electi in Episcopum quam plurium Electorum in Episcopos, str. 72.

¹⁰³ Usp. Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185; P. Tocanel, *Adnotationes*, u: Apollinaris, 51 (1978), str. 348; F. Belaj, *Katoličko crkveno pravo*, Zagreb, 1901², str. 212; M. C. a Coronata, *Compendium iuris canonici*, str. 368; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 623.

¹⁰⁴ "Si Metropolita pallium amittat vel ad aliam sedem archiepiscopalem transferatur, novo indiget pallio." (CIC 1917, kan. 278); usp. *Caereimonialia Episcoporum*, lib. I, cap. XVI, br. 6. str. 55; *Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74.

jednostavno navode *kodeksnu* formulaciju ovoga pravnog propisa.¹⁰⁵ Glagol “amitto, amisi, amissum 3” znači ne samo izgubiti u materijalnom smislu riječi, nego također “odreći se”, “ostaviti”, “propustiti”.¹⁰⁶ Prema tomu, “Si Metropolita pallium amittat...” bi, čini se, trebalo razumjeti “ako metropolit na bilo koji način izgubi palij”, bilo da ga se odrekao pa nakon toga promijenio odluku, bilo da mu je zbog nečega bio oduzet na neko vrijeme, bilo da je propustio vrijeme u kojem je trebao ishoditi palij, bilo da je zbog duge uporabe uništen ili oštećen, bilo da je izgorio u požaru, ukraden i slično. Uvijek će se trebati ponovno pobrinuti za novi palij.

Drugi dio kan. 278. jasan je, jer smatra se da je nova nadbiskupska stolica u znaku nove vlasti, pa stoga kada je na novu nadbiskupsku stolicu premješten, treba tražiti novi palij.¹⁰⁷ To znači da svoj prijašnji palij na drugoj metropolitanskoj stolici ne može nositi, a kao ni palij svojeg prethodnika, koji je možda premješten ili je umro.¹⁰⁸ Štoviše, kad bi nadbiskup metropolit koji je bio premješten na čelo neke druge nadbiskupije, nakon nekog vremena bio ponovno vraćen na prijašnju nadbiskupsku stolicu, također bi ponovno trebao tražiti novi palij.¹⁰⁹ Svakako, ako bi bio premješten na biskupsku stolicu koja nema pravo palija, a palij mu ne bi bio dan za zasluge kao osobno odličje, ne bi ga imao pravo ni tražiti, niti taj koji sa sobom nosi upotrebljavati. Međutim, ako bi mu bile povjerene dvije nadbiskupije, onda bi imao pravo na dva palija.¹¹⁰ U svakomu pojedinom slučaju, kada je trebao tražiti novi palij ili kada je imao pravo na dva palija, nužno se morao u cijelosti pridržavati ovdje izloženoga načina, redoslijeda, uvjeta, rokova i ostalog, kako su to propisivali kanonski i liturgijski zakoni o traženju i predaji palija.

¹⁰⁵ Usp. H. Jone, *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, t. I, Paderborn, 1950., str. 252; D. Kniewald, *Liturgika*, Zagreb, 1937., str. 102; Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185; A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 133.

¹⁰⁶ Usp. J. Marević, *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik*, I. sv., Marka-Matica Hrvatska, Velika Gorica-Zagreb, 2000., riječ: *amittere*, str. 145.

¹⁰⁷ Usp. D. M. Prümmer, *Manuale iuris canonici*, Herder, Friburgi Brisgoviae, 1922., str. 152; F. M. Cappello, *Summa iuris canonici in usum scholarum concinata*, vol. I., Romae, ²1932., str. 426-427; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 623.

¹⁰⁸ Usp. *Caeremoniale Episcoporum*, lib. I, cap. XVI, br. 6. str. 55.

¹⁰⁹ Usp. J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 623.

¹¹⁰ Usp. F. Belaj, *Katoličko crkveno pravo*, Zagreb, ²1901., str. 212; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 623.

b) *Vlast povezana s palijem i uporaba palija*

Palij osim što je liturgijski ukras označava stvarnu nadbiskupsku vlast,¹¹¹ čija se punina postiže njegovim podjeljivanjem.¹¹² Zato je u jurisdikcijskomu smislu, veoma važno polaganje palija na nadbiskupova ramena. Štoviše, prije negoli mu je palij položen, crkveni zakonodavac zabranjuje nadbiskupu poduzimanje čina metropolitanske vlasti, ili vlasti koja proistječe iz biskupskog posvećenja, za koju je liturgijskim zakonima propisana uporaba palija.¹¹³

Prije nego što izabranik dobije palij, sukladno liturgijskim odredbama, ne smije se služiti nazivom "nadbiskupa", "patrijarha" ili "primasa",¹¹⁴ zavisno na koji tip crkvene pokrajine je imenovan. Isto tako, dok ne primi palij, ne smije dopustiti da se pred njim nosi metropolitanski križ,¹¹⁵ jer je i on u određenomu smislu znak njegove vlasti.

Osim ovih vanjskih znakova vlasti, metropolitu se prije primanja palija zabranjuje i stvarna vlast. Unatoč tomu da je već posvećen za biskupa, nije mu dopušteno: posvećivati biskupe, sazivati sinode, posvećivati krizmu, posvećivati crkve i rediti klerike.¹¹⁶ Neki autori dodatno navode da ne može blagoslivljati opate i monahinje, slaviti pontifikalne mise, sazivati i slaviti provincijske sabore,¹¹⁷ vizitirati

¹¹¹ "Metropolita obligatione tenetur... pallium petendi, quod significat potestatem archiepiscopalem." (CIC 1917, kan. 275).

¹¹² Usp. *Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74.

¹¹³ Usp. CIC 1917, kan. 276.

¹¹⁴ "... antequam obtinuerit quis Pallium, licet sit consecratus, non soritur nomen Patriarchae, Primatis, aut Archiepiscopi..." (*Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74); "Electi vero ad Patriarchales, vel Metropolitanas Ecclesias, non ante Patriarchae, vel Archiepiscopi appellari possunt..." (*Caeremoniale Episcoporum*, lib. I, cap. XVI, br. 6. str. 55). Usp. Wernz-Vidal, *De personis*, str. 558; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 622.

¹¹⁵ "Neque ante habitum Pallium potest Electus ante se crucem deferre, sed tantum postea." (*Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74); usp. Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 622.

¹¹⁶ "... antequam obtinuerit quis Pallium, licet sit consecratus... non licet ei Episcopos consecrare; nec convocare Concilium; nec Chrisma conficere; neque Ecclesias dedicare; nec Clericos ordinare..." (*Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74); usp. Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185; P. Tocanel, *Adnotationes*, u: Apollinaris, 51 (1978), str. 347; Wernz-Vidal, *De personis*, str. 558.

¹¹⁷ Obzirom na zabranu podjeljivanja sv. redova, F. M. Cappello, kaže da se to tiče "podjele viših redova" (usp. *Summa iuris canonici in usum scholarum concinata*, vol. I., Romae, 21932., str. 427).

svoju crkvenu pokrajinu ni bilo što poduzimati što je svojstveno metropolitu.¹¹⁸

Ako bi metropolit ove čine vlasti unatoč zabrani vršio, ne bi bili nevaljani nego samo nedopušteni, jer se izričito u zakonu navodi "illicite poneret"¹¹⁹ i "non licet",¹²⁰ što ne propuštaju naglasiti brojni autori.¹²¹ Za one čine biskupske pa i metropolitske vlasti za koje se ne traži nošenje palija, Cappello smatra da metropolit može dopušteno činiti i bez palija.¹²² Štoviše, F. I. Wernz i P. Vidal dodaju da metropolit bez palija može podjeljivati sakrament potvrde, voditi procesije izvan crkve, slaviti pontifikalnu misu u one dane u koje je redovito zabranjena uporaba palija i vršiti druga čisto biskupska i dijecezanska prava.¹²³ U svakomu slučaju, metropolit bez ikakvih ograničanja može slaviti misu i bez palija.¹²⁴

Da bi metropolit dopušteno vršio čine za koje se traži uporaba palija, potrebno mu je "posebno apostolsko dopuštenje".¹²⁵ Stoga, bude li nužno izvršiti koji od čina vlasti prije nego li mu je dopušten i predan palij, treba se obratiti na Apostolsku Stolicu da mu to dopuštenje podijeli.¹²⁶

Osim te mogućnosti, metropolit, da ne bi prekršio spomenute zabrane, može neke čine vlasti valjano povjeriti drugom biskupu da ih učini umjesto njega. Zabrana iz kan. 276. tiče se samo metropolitina djelovanja, a ne povjeravanja vlasti drugima za izvršenje tih čina. Tako

¹¹⁸ Usp. J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 622.

¹¹⁹ "... ante pallii impositionem... illicite poneret actus sive iurisdictionis metropolitanae, sive ordinis episcopalis in quibus... usus pallii requiritur." (CIC 1917, kan. 276).

¹²⁰ "... antequam obtinuerit quis Pallium... non licet ei Episcopus consecrare..." (*Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74).

¹²¹ "Metropolita illicite (non invalide!) poneret actus iurisdictionis metropolitanae et actus ordinis episcopalis..." (Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185); usp. F. M. Cappello, *Summa iuris canonici in usum scholarum concinata*, vol. I., Romae, 1932², str. 427; P. Tocanel, *Adnotaciones*, u: Apollinaris, 51 (1978), str. 347.

¹²² Usp. F. M. Cappello, *Summa iuris canonici in usum scholarum concinata*, vol. I., Romae, ²1932., str. 427.

¹²³ Usp. Wernz-Vidal, *De personis*, str. 558.

¹²⁴ "Potest tamen, quando vult, Missam sine Pallio, et sandalis celebrare." (*Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74).

¹²⁵ Usp. CIC 1917, kan. 276.

¹²⁶ Usp. D. Kniewald, *Liturgika*, Zagreb, 1937., str. 102; A. Crnica, *Priručnik kanonskog prava*, str. 67.

primjerice, drugom biskupu može na svom teritoriju povjeriti posvetu crkve, posvetu krizme ili ređenje klerika, no pod uvjetom da nije prošlo propisano vrijeme od tri mjeseca u okviru kojega je trebao zatražiti palij.¹²⁷ Na sličan način, može i sam vršiti čine posvete, na poziv drugog biskupa, no pod uvjetom da ih vrši izvan područja vlastite crkvene pokrajine. Isto tako, uz odgovarajuće dopuštenje nekog biskupa izvan svoje pokrajine, može na njegovu terenu rediti primjerice svoje klerike ili posvetiti krizmu.¹²⁸

Kada je nadbiskupu metropolitu na valjan način položen palij, sve te zabrane prestaju, i on svoju vlast predviđenu pravnim i liturgijskim zakonima može nesmetano u cijelosti vršiti. Ipak valja napomenuti da se to tiče samo pravih nadbiskupa metropolita i drugih koji su postavljeni na čelo crkvenih pokrajina, a koji imaju stvarnu vlast nad biskupima kao što su patrijarsi i primasi.¹²⁹ Kada rimski prvosvećenik podijeli palij običnim biskupima ili naslovnim nadbiskupima, to nije davanje punine pastirske vlasti, nego čisto počasno odličje koje nema nikakva utjecaja na njihovo vršenje same jurisdikcije i biskupskih prava. Počast palija ih ne izuzimlje ispod vlasti metropolita, niti mijenja njihov pravni položaj čak ni u odnosu na pravo prednosti (precedenciju). Stoga se prije polaganja palija njima ne ograničavaju nikakva prava ni vlast, pa za njih ne vrijede zabrane iz kan. 276., a svoju vlast mogu slobodno vršiti kako prije tako i nakon primanja palija.¹³⁰

Onaj komu je palij zakonito u propisanom obredu položen, s njim se ipak ne može služiti bez ikakvih ograničenja. Jedini izuzetak je rimski prvosvećenik koji, kao vrhovni pastir i zakonodavac Crkve, može nositi palij uvijek i posvuda.¹³¹ Neki autori, tumačeći šire to

¹²⁷ "Potest etiam hujusmodi consecrationes ante Pallii receptionem alteri committere, dummodo non sit in mora petendi Pallium." (*Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74); usp. H. Jone, *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, t. I. Paderborn, 1950, str. 252; Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185; F. M. Cappello, *Summa iuris canonici in usum scholarum conchnata*, vol. I., Romae, ²1932., str. 427; P. Tocanel, *Adnotationes*, u: Apollinaris, 51 (1978), str. 347.

¹²⁸ Usp. Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185; Wernz-Vidal, *De personis*, str. 558.

¹²⁹ Usp. P. Tocanel, *Adnotationes*, u: Apollinaris, 51 (1978), str. 347.

¹³⁰ Usp. Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185; Wernz-Vidal, *De personis*, str. 558-559; H. Jone, *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, t. I. Paderborn, 1950., str. 252.

¹³¹ "Denotat plenitudinem pastoralis officii et potestatis. Idcirco a R. Pontifice semper et ubique gestari potest..." (F. M. Cappello, *Summa iuris canonici in*

papino pravo, dodaju, da se to tiče uporabe palija na "svim svečanim misama"¹³² ili, kao P. Tocanel, koji kaže da Vrhovni svećenik redovito upotrebljava palij "u svim liturgijskim obredima".¹³³

Za ostale nositelje palija crkveni zakonodavac je kanonskim i liturgijskim zakonima ograničio njegovu uporabu najprije na vlastito crkveno područje. To znači da nadbiskup metropolit može upotrebljavati palij isključivo na području svoje crkvene pokrajine.¹³⁴ Razlog zbog čega je upravo tako određeno temelji se na činjenici da se samo na tom prostoru proteže njegova vlast.¹³⁵ Palij ne smije upotrebljavati izvan vlastitog područja ni onda kad bi mu to dopustio tamošnji ordinarij mjesta,¹³⁶ ili kad bi se nošenje opravdavalo običajem. Dozvolu za uporabu palija izvan vlastite provincije može dati jedino rimski prvosvećenik svojim izričitim dopuštenjem.¹³⁷ A ako rimski prvosvećenik takvo dopuštenje podijeli, potrebno je ispuniti i uvjete koji su u apostolskom dopuštenju pridodani, kao npr. pristanak ili dozvola dotičnog mjesnog ordinarija i sl.¹³⁸ Biskupi koji dobiju palij kao počasno obilježje, također ga mogu nositi samo na području svoje biskupije.¹³⁹

Sljedeće ograničenje uporabe palija tiče se prostora unutar metropolitina crkvenog područja kao i vrste liturgijskog obreda.

usum scholarum concinata, vol. I., Romae, 21932., str. 426); usp. J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 621.

¹³² Usp. P. Siffrin, *Pallio*, u: *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, 1948., t. IX, kol. 646; A. Crnica, *Priručnik kanonskog prava*, str. 53; A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 95 i 134; Wernz - Vidal, *De personis*, str. 559.

¹³³ P. Tocanel, *Adnotationes*, u: *Apollinaris*, 51 (1978), str. 348.

¹³⁴ "Pallio autem utitur Archiepiscopus in singulis Ecclesiis Provinciae suae, non autem extra Provinciam..." (Caeremoniale Episcoporum, lib. I, cap. XVI, br. 3. str. 54); "Nec potest Patriarcha, vel Archiepiscopus uti pallio extra suum Patriarchatum, vel provinciam..." (*Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74); usp. CIC 1917, kan. 277; M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 630; H. Jone, *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, t. I. Paderborn, 1950., str. 252; F. Belaj, *Katoličko crkveno pravo*, Zagreb, 21901., str. 212;

¹³⁵ Usp. F. M. Cappello, *Summa iuris canonici in usum scholarum concinata*, vol. I., Romae, 21932., str. 427.

¹³⁶ "... nullatenus vero extra provinciam, etsi Ordinarii loci consensus accedat." (CIC 1917, kan. 277).

¹³⁷ Usp. M. C. a Coronata, *Compendium iuris canonici*, str. 368, bilješka 3; Wernz - Vidal, *De personis*, str. 559.

¹³⁸ Usp. Wernz-Vidal, *De personis*, str. 559.

¹³⁹ Usp. G. Braun, *I paramenti sacri*, str. 129.

Naime, palij se može nositi isključivo u crkvi i za vrijeme svečane mise. Pod pojmom crkve ovdje se misli na bilo koju crkvu na području njegove crkvene pokrajine, pa i izuzetu.¹⁴⁰ Prema tomu, zabranjeno mu je nositi palij u procesiji ili za vrijeme slavljenja sinode ili u bilo kojemu obredu izvan prostora crkve.¹⁴¹ Budući da se palij može nositi samo na svečanim misama, zabranjeno ga je nositi na misama koje se ne slave svečano, zatim na misama za pokojne, za vrijeme svečane večernje, prigodom običnog podjeljivanja sv. potvrde, blagoslova s Presvetim i bilo kojih drugih liturgijskih čina izvan mise.¹⁴²

Daljnje ograničenje uporabe palija odnosi se na vrijeme. Naime, nije dopušteno nositi palij na svim svečanim misama svake nedjelje i blagdana, nego samo u one dane koji su nabrojani u *Rimskom pontifikalu*, dodajući možda one koji su pojedinom metropolitu posebno dopušteni.¹⁴³ Zanimljivo je da se u *Biskupskom ceremonijalu* kaže kako nadbiskup upotrebljava palij samo "u propisane dane, koji su obično upisani u povlasticama metropolitanske crkve".¹⁴⁴ Tek ako takvog popisa nije bilo, "trebalo je slijediti opći običaj", navodeći zatim točno dane i blagdane prema općem običaju Crkve kada se palij trebao upotrebljavati.¹⁴⁵ Budući da kan. 277. upućuje najprije na dane koji su navedeni u *Rimskom pontifikalu*, a zatim na druge koji su možda pojedinom metropolitu dopušteni, potrebno je slijediti upravo taj redosljed.

¹⁴⁰ "Metropolita uti potest pallio intra quamlibet ecclesiam etiam exemptam suae provinciae in Missarum sollemnibus..." (CIC 1917, kan. 277); usp. *Caeremoniale Episcoporum*, lib. I, cap. XVI, br. 3. str. 54. O izuzetim crkvama usp. CIC 1917, kan. 615.

¹⁴¹ Usp. Wernz-Vidal, *De personis*, str. 560; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 621; Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185; F. Belaj, *Katoličko crkveno pravo*, Zagreb, ²1901., str. 212.

¹⁴² Usp. *Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 74-75; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 621; Wernz-Vidal, *De personis*, str. 560; F. Belaj, *Katoličko crkveno pravo*, Zagreb, ²1901., str. 212, bilješka 18.

¹⁴³ "Metropolita uti potest pallio... in Missarum sollemnibus, diebus in Pontificali Romano designatis aliisque forte sibi concessis..." (CIC 1917, kan. 277).

¹⁴⁴ "Pallio autem utitur Archiepiscopus ... et dumtaxat... praescriptis quibusdam diebus, qui in privilegiis Ecclesiae Metropolitanae exprimi solent." (*Caeremoniale Episcoporum*, lib. I, cap. XVI, br. 3. str. 54).

¹⁴⁵ "Quod si non reperiantur expressi, recurrendum erit ad communem consuetudinem, quae est, ut eo utatur diebus infrascriptis..." (*Caeremoniale Episcoporum*, lib. I, cap. XVI, br. 4. str. 54).

Prema *Rimskom pontifikalu*, dani u koje nadbiskupi i patrijarsi mogu upotrebljavati palij na svečanim misama su sljedeći: Rođenje Gospodina našega Isusa Krista (*Božić*); Sveti Stjepan Prvomučnik (26. prosinca); Sveti Ivan, apostol i evanđelist (27. prosinca); Obrezanje Gospodinovo (1. siječnja); Bogojavljenje Gospodinovo (6. siječnja); Cvjetna nedjelja; Četvrtak Večere Gospodnje (*Vel. Četvrtak*); Sveta subota (*Vel. Subota*); Nedjelja Uskrsnuća s dvama sljedećim danima (*Uskrs, Uskrsni ponedjeljak i utorak*); Bijela nedjelja (*Mali Uskrs*); Uzašašće Gospodinovo; Nedjelja Duhova (*Duhovi – Pedesetnica*); Blagdan Tijela Kristova (*Tijelovo*); pet blagdana Bl. Djevice Marije: Očišćenje BDM (*Svijećnica - 2. veljače*), Navještenje BDM (25. ožujka), Uznesenje BDM (15. kolovoza), Rođenje BDM (8. rujna) i Bezgrješno začeće BDM (8. prosinca); Rođenje svetog Ivana Krstitelja (24. lipnja); Blagdan sv. Josipa (19. ožujka);¹⁴⁶ Blagdan Svih svetih (1. studenoga); blagdani svih apostola;¹⁴⁷ posvete crkava; blagdani glavnih zaštitnika nadbiskupije ili biskupije; mise u kojima zaređuje klerike; mise u kojima posvećuje biskupe, opate i djevice; na godišnjice posvete crkava i na kraju, na godišnjice svoje biskupske posvete.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Blagdan Bezgrješnog začeća BDM i blagdan sv. Josipa je u "palijske dane" uvrstio papa Leon XIII. (1878-1903). Usp. M. Righetti, *Manuale di storia liturgica*, str. 630; P. Siffrin, *Pallio*, u: *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, 1948, t. IX, kol. 646.

¹⁴⁷ Blagdani apostola prema sadašnjem liturgijskom kalendaru su: sv. Filip i Jakov (3. svibnja), sv. Matija (14. svibnja), sv. Petar (29. lipnja), sv. Toma (3. srpnja), sv. Jakov (25. srpnja), sv. Bartul (24. kolovoza), sv. Matej (21. rujna), sv. Šimun i Juda (28. listopada), sv. Andrija (30. studenga) i sv. Ivan (27. prosinca) koji je već uključen u popis "palijskih dana" u *Rimskom Pontifikalu*. Prema starom liturgijskom kalendaru blagdan svetih Filipa i Jakova slavio se 1. svibnja, blagdan sv. Matije 24. ili 25. veljače, a blagdan sv. Tome 21. prosinca (usp. N. Žuvanić (po naredbi i dopuštenju zagrebačkoga nadbiskupa i suglasnosti Hrvatskog Katoličkog episkopata u smislu crkvenih propisa za upotrebu u javnoj službi Božjoj, priradio), *Čitanja i evanđelja na nedjelje i blagdane u crkvenoj godini*, Hrvatski tiskarski zavod, Zagreb, 1940., str. 165-168).

¹⁴⁸ "Diebus quibus Pallio uti potest Patriarcha, sive Archiepiscopus, sun hi: Nativitas Domini nostri Jesu Christi. Sancti Stephani Protomartyris. Sancti Joannis, Apostoli et Evangelistae. Circumcisio Domini. Epiphania Domini. Dominica in Palmis. Feria quinta in Coena Domini. Sabbatum sanctum. Dominica Resurrectionis cum duobus sequentibus diebus, Dominica in Albis. Ascensio Domini. Dominica Pentecostes Festum Corporis Christi. Festivitates quinque beatae Mariae semper Virginis, Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis, et Immac. Conceptionis. Nativitas sancti Joannis Baptistae. Festum S. Joseph, 19 martii. Festum omnium Sanctorum. Festivitates omnium Apostolorum. Dedications Ecclesiarum. Principales Festivitates Ecclesiae suae.

Da bi mogao upotrebljavati palij u druge dane koji nisu ovdje navedeni, nadbiskup ili onaj komu je palij podijeljen, trebao je imati odgovarajuću "povlasticu" od Apostolske Stolice.¹⁴⁹ U pravilu, dopuštenje za koji dodatni "palijski dan" mogao je ishoditi jedino posebnim otpisom rimski prvosvećenik.¹⁵⁰ Oni koji dobiju palij kao počast, također se trebaju pridržavati odredbe u *Rimskom pontifikalu* o propisanim danima, a također i možebitnih povlastica ili ograničenja koja su naznačena u apostolskom pismu o podjeljivanju.

Značajno je napomenuti da kada je nazočan rimski prvosvećenik ili njegov izaslanik pobočnik (*Legatus a latere*), svim drugim nositeljima palija, bez obzira radi li se o metropoliti ili komu drugomu, zabranjeno je imati na sebi palij.¹⁵¹ Od te zabrane, snagom privilegija, izuzet je ostijski kardinal biskup koji je ujedno dekan kardinalskog zbora, kada redi i posvećuje zakonito izabranog Prvosvećenika, ako još nije zaređen ili nije primio biskupsku posvetu. Tada on, ili ako je on zapriječen, u suglasju s kan. 239. § 2., kardinal poddekan ili najstariji kardinal biskupskog reda, podjeljuju novoizabranomu papi svete redove i biskupsku posvetu upotrebljavajući palij.¹⁵²

Palij se nosi tako da se postavlja preko misnice kao najgornji dio biskupskog ornata. Prije svečane sv. mise koja se slavi s palijem, podđakon koji pomaže nadbiskupu kod odijevanja liturgijske odjeće donosi palij. Nadbiskup prima palij i prije nego ga pravilno postavi na ramena, poljubi križ koji se stavlja na leđa. Zatim podđakon uzima ukrasne pribadače i uvlači ih ukoso u odnosu na križ na paliju, kroz svilene "očice" na njihovo mjesto. Prvu i najljepšu

Ordinationes Clericorum. Consecrationes Episcoporum, Abbatum et Virginum. Dies anniversarius Dedicationis Ecclesiae, et Consecrationis suae." (*Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 75); usp. *Caeremoniale Episcoporum*, lib. I, cap. XVI, br. 4. str. 54-55; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 621-622.

¹⁴⁹ Usp. J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 622.

¹⁵⁰ Usp. M. C. a Coronata, *Compendium iuris canonici*, str. 368.

¹⁵¹ Usp. Wernz-Vidal, *De personis*, str. 560; H. Jone, *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, t. I. Paderborn, 1950., str. 252; M. C. a Coronata, *Compendium iuris canonici*, str. 368.

¹⁵² "Cardinalis Decanus gaudet privilegio ordinandi et consecrandi electum Pontificem, si hic ordinatione vel episcopali consecratione indigeat, et tunc pallio utitur; quod privilegium, absente Cardinali Decano, competit Subdecano, eoque etiam absente, antiquiori Cardinali Episcopo suburbicario" (CIC 1917, kan. 239. § 2). Usp. Wernz-Vidal, *De personis*, str. 560; P. Tocanel, *Adnotationes*, u: *Apollinaris*, 51 (1978), str. 349; A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 57. Pavao VI., *Ap. constit. "Romani pontifici eligendo"*, br 90, u: AAS 67 (1975), str. 609-645.

postavlja na križ koji se nalazi na kružnom dijelu sprijeda, drugu na križ na kružnom dijelu na leđima i treću na križ na lijevomu ramenu. Postavljajući ukrasne pribadače, podđakon treba paziti da se križ i palij ne oštete, i da šiljasti vrh pribadače ne oštećuje misnicu za vrijeme nošenja.¹⁵³

c) *Zabrana posuđivanja i pokop s palijem*

Palij kao znak časti i vlasti vezan je ne samo za mjesto nego i za osobu. Zato kan. 279. određuje da se palij ne smije posuditi, darovati ni na smrti drugome ostaviti.¹⁵⁴ Razlog tom propisu utemeljen je u činjenici da se ni čast ni vlast koje se s palijem dobivaju ne mogu prenijeti na drugu osobu.¹⁵⁵ Metropolit, kao ni neki drugi nositelj palija, ne smije svoj palij posuditi drugom metropolitu ni biskupu koji ga obično imaju pravo nositi, ali zbog nekog razloga (zaboravnosti, gubitka, oštećenja) nemaju ga trenutno kod sebe, a još manje ako uopće nemaju pravo na palij ili ga još nisu zakonito ishodili. Palij isto tako nije dopušteno ni darovati, jer je on simbol nečega što se ne ubraja u vlasništvo s kojim se može slobodno raspolagati, nego je oznaka povezanosti njegove crkvene pokrajine i osobne povezanosti s Rimskom crkvom i punine biskupske službe.

Imajući sve to u vidu, logična je odredba drugog dijela kan. 279, da se palij treba pokopati zajedno s metropolitom. Spomenimo da metropolit može imati više palija. Naime, ako je premješten na drugo metropolitско ili biskupsko sjedište, on svoj palij ne ostavlja nasljedniku, pa makar on bio biskup koadjutor s pravom nasljeđa, nego ga nosi sa sobom iako ga tamo gdje je premješten ne smije upotrebljavati.¹⁵⁶ Isto je tako kad je postavljen istodobno na dva

¹⁵³ Usp. *Caeremoniale Episcoporum*, lib. II, cap. VIII., br. 20, str. 126; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 621.

¹⁵⁴ "Pallium neque commodari potest neque donari nec in morte alicui relinqui..." (CIC 1917, kan. 279); "...quia Pallium est personale, ideo accommodari non potest..." (*Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 75); usp. F. M. Cappello, *Summa iuris canonici in usum scholarum concinata*, vol. I., Romae, 1932., str. 426; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 623; H. Jone, *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, t. I. Paderborn, 1950., str. 252.

¹⁵⁵ Usp. Wernz-Vidal, *De personis*, str. 560; Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185.

¹⁵⁶ Usp. Wernz-Vidal, *De personis*, str. 560; H. Jone, *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, t. I. Paderborn, 1950., str. 252.

metropolitska sjedišta, pa je za svako dobio palij. U svim tim slučajevima metropolit se pokapa sa svim palijima koje je dobio.¹⁵⁷

Kada se nadbiskup pokapa izvan svoje crkvene provincije, palij treba složiti i staviti pokojniku ispod glave. Međutim, ako se nadbiskupa pokapa u vlastitoj crkvenoj pokrajini onda mu se palij stavlja preko misnice, onako kako ga je za života nosio na svečanim misama.¹⁵⁸ Ako je pokojni nadbiskup imao nekoliko palija, onda mu se onaj koji je dobio za posljednju crkvenu pokrajinu stavlja na ramena preko misnice, a ostali se paliji slažu pod pokojnikovu glavu.¹⁵⁹ Iako se u smislu kan. 279. pokop s palijem izričito odnosi na metropolita, ipak se može zaključiti da se i drugi nositelji palija također pokopaju s palijem. Naime, iako je palij u drugim slučajevima samo znak časti, ipak, zbog njegove svetosti, priliči da bude pokopan s onim tko ga je za života nosio.

5. PROPISI O PALIJU U ISTOČNIM CRKVAMA (M. P. "CLERI SANCTITATI")

Propisi o paliju u istočnim crkvama smješteni su u VII. poglavlje (IV. naslov, I. dio) Motu proprija *Cleri sanctitati* koji je naslovljen *De Archiepiscopis ceterisque Metropolitis* u kan. 321. i 322.¹⁶⁰

Kao što je na početku rečeno, u istočnim crkvama u uporabi su dva palija. Prvi, koji se naziva omoforion, izgledom je nalik velikoj i širokoj biskupskoj štoli, koji je urešen mnogim crvenim križevima. Izrađen je od svile i optočen zlatom, a sprijeda i straga seže koliko i misno ruho.¹⁶¹ Drugi je kraći i istkan je od vune, a urešen crnim

¹⁵⁷ "...omnia pallia quae Metropolita obtinuit, cum eodem sunt sepelienda." (CIC 1917, kan. 279); *Pontificale Romanum*, II, tit. De pallio, str. 75; usp. I. Fuček, *Velikosvećenički palij*, str. 57; D. M. Prümmer, *Manuale iuris canonici*, Herder, Friburgi Brisgoviae, 1922., str. 152.

¹⁵⁸ Usp. *Caeremoniale Episcoporum*, lib. I, cap. XVI, br. 7. str. 55; J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 623.

¹⁵⁹ Usp. Wernz-Vidal, *De personis*, str. 560; H. Jone, *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, t. I. Paderborn, 1950., str. 252; M. C. a Coronata, *Compendium iuris canonici*, str. 368 i bilješka 5; A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 57.

¹⁶⁰ Pio XII, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae "Cleri sanctitati"* od 2. lipnja 1957., (dalje: *M. P. Cleri sanctitati*), u: AAS 49 (1957), str. 433-603.

¹⁶¹ Usp. P. Tocanel, *Adnotationes*, u: *Apollinaris*, 51 (1978), str. 347; Wernz-Vidal, *De personis*, str. 553; I. Fuček, *Velikosvećenički palij*, str. 55. Omoforion se kod pojedinih istočnih crkava donekle razlikuje. Tako grčki omoforion je oko 3, 50 m dugačak i oko 25 cm širok. U armenskom obredu naziva se "emiforon", a

križevima, koji je vjekovima zadržao isti oblik, za razliku od latinskog palija koji je u ranijim stoljećima imao drukčiji izgled.¹⁶²

Istočni metropolit koji je izvan patrijarhata na isti način kao i metropolit u Latinskoj crkvi treba u vremenskom roku od tri mjeseca od biskupskog posvećenja ili, ako je već posvećen, od kanonskog imenovanja u konzistoriju, sam ili preko zastupnika, od rimskog prvosvećenika zatražiti palij, koji je znak metropolitske vlasti.¹⁶³ Pravna i jezična formulacija kan. 321. § 1. veoma je slična onoj iz kan. 275. CIC 1917., osim što u istočnoj inačici umjesto "potestas archiepiscopale" piše da palij označava "potestas metropolitanae".¹⁶⁴ To je izmjenjeno zbog toga što istočni pojam nadbiskupa i metropolita nije isti. Naime, u istočnim crkvama postoji viši i niži nadbiskup. Viši nadbiskup je biskup koji osim svoje eparhije ima pod svojom vlašću druge metropolitite, koji također imaju svoje sufragane. Takav nadbiskup ima patrijarhalnu vlast. Niži nadbiskup je naziv za metropolita koji je autonoman (autokefalan), pa je zbog toga u nižem hijerarhijskom redu od nadbiskupa.¹⁶⁵ Metropolit u pravom smislu riječi u istočnim crkvama je onaj biskup koji stoji na čelu jedne crkvene pokrajine, ali je podložan patrijarhu, katolikosu ili višem nadbiskupu. On na svojem području ima pod svojom vlašću druge područne biskupe. I upravo ta kategorija istočnih metropolita odgovara pojmu metropolita u Latinskoj crkvi.¹⁶⁶ Pa ipak, propis kan. 321. § 1. se odnosi samo na istočnog metropolita koji je izvan patrijarhata. Način i vrijeme ishoda palija za njega su isti kao i kod nadbiskupa metropolita u Latinskoj crkvi.

oblikom je jednak grčkom omoforionu. Sirijski omoforion je dugačak oko 2,50 m, a širok oko 30 cm. Kod Kopta omoforion se naziva "apostolicon" (usp. J. Braun, *Die liturgische Gewandung*, str. 664-666).

¹⁶² Usp. P. Tocanel, *Adnotationes*, u: Apollinaris, 51 (1978), str. 347; B. Kleinschmidt, *Lehrbuch der kristlichen Kunstgeschichte*, Paderborn, 1910., str. 486-487.

¹⁶³ "Metropolita extra patriarchatus obligatione tenetur, intra tres menses ab episcopali ordinatione vel, si iam ordinatus fuerit, a provisione canonica in Consistorio, per se vel per procuratorem, a Romano Pontifice pallium, quod est signum potestatis metropolitanae, petendi." (*M. P. Cleri sanctitati*, kan. 321. § 1, AAS 49 (1957), str. 529).

¹⁶⁴ Usp. *M. P. Cleri sanctitati*, kan. 321. § 1; CIC 1917, kan. 275.

¹⁶⁵ A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 258.

¹⁶⁶ Usp. A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 258. Crnica navodi da u Istočnoj Crkvi ima autokefalnih metropolita koji su na čelu jedne eparhije, a pod vlašću su patrijarha, katolikosa ili višeg nadbiskupa, ali nemaju svojih sufragana, te kaže da u zapadnoj Crkvi nema takve ustanove (usp. A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 258-259).

Metropolit Istočne crkve, prije nego li mu je na zakonom propisan način položen palij, ne smije sazvati i slaviti sinodu, niti posvećivati biskupe.¹⁶⁷ Kao što se može vidjeti, ograničenja prije polaganja palija su kod istočnih metropolita izvan patrijarhata manja negoli kod nadbiskupa metropolita u Latinskoj crkvi.

Kada je istočnom metropolitu izvan patrijarhata na propisan način stavljen palij, može ga, prema odredbi kan. 321. § 3, upotrebljavati unutar bilo koje crkve pa i izuzete u svojoj pokrajini kada slavi pontifikalnu službu. Izvan svoje crkvene pokrajine, nikada ga ne smije upotrebljavati, pa ni onda kad bi dobio suglasnost za uporabu od mjesnog hijerarha izvan svoga područja. Isto kao i u Latinskoj crkvi, zakonodavac je uporabu palija ograničio na točno "određene dane".¹⁶⁸ Prema tomu, metropolit Istočne crkve može upotrebljavati palij u dane koji su navedeni u *Rimskom pontifikalu*, pridodajući im one koji su još navedeni u apostolskoj ispravi o podjeli palija kao i one koje dopušta posebno pravo.

Slični propisi obvezuju i patrijarha. On, ako izbor na pratijarhijsku stolicu prihvati, treba što prije doći na sabor (sinod) koji ga je izabrao, te primiti biskupsku posvetu, ako još nije posvećen, a zatim biti ustoličen. Nakon toga, izabranik je dužan što prije obavijestiti rimskoga prvosvećenika o svomu izboru, dostaviti mu svojeručno potpisanu ispovijest vjere i prisegu vjernosti koju je prigodom ustoličenja položio, te istodobno od rimskog prvosvećenika tražiti potvrdu izbora, crkveno zajedništvo i palij koji označuje puninu pastirske službe.¹⁶⁹ Istodobno sabor (sinod) obavještava rimskog prvosvećenika o zakonitosti patrijarhova izbora, o činu polaganja ispovijesti vjere i prisege vjernosti koje je pred saborom izrekao i potpisao, te od pape moli za novoizabranog patrijarha potvrdu izbora, palij i crkveno zajedništvo.¹⁷⁰ Patrijarh

¹⁶⁷ "Ante pallii impositionem, Metropolita nequit Synodum celebrare et Episcopos ordinare" (*M. P. Cleri sanctitati*, kan. 321. § 2).

¹⁶⁸ "Metropolita uti potest pallio intra quamlibet ecclesiam etiam exemptam suae provinciae in peragendis pontificalibus, debus statutis; nullatenus vero extra provinciam, etsi Hierarchae loci consensus accedat." (*M. P. Cleri sanctitati*, kan. 231. § 3.).

¹⁶⁹ "Novus Patriarcha de electione canonica ad Romanum Pontificem referre debet, additis documentis, propria manu subscriptis, de emissa, iuxta probatas formulas, coram Synodo, professione fidei deque iureiurando fidelitatis praestito, simulque ab eodem expostulare ecclesiasticam communionem et pallium, quod est plenitudinis officii pontificalis insigne." (usp. *M. P. Cleri sanctitati*, kan. 236. § 1).

¹⁷⁰ "Synodus ad Romanum Pontificem, per synodicas litteras, eodem tempore referat de electione ad normam iuris peracta atque de fidei formula ac fidelitatis

koji je zakonito izabran i ustoličen, prije nego li je u konzistoriju potvrđen i prije nego je svečano primio palij, ne smije sazvati patrijarhijski sabor (sinod) ni izabirati ili posvećivati biskupe. Čine patrijarhijskog upravljanja, bilo duhovne bilo materijalne naravi, koje bi izabranik poduzimao prije nego rimski prvosvećenik potvrdi njegov izbor, ništavni su po samom pravu.¹⁷¹

Maronitskom, melkitskom i sirijskom patrijarhu istočnoga obreda daje se latinski palij. A budući da drugi patrijarsi općenito upotrebljavaju omoforion u svim liturgijskim obredima, njima se daje kraći, grčki palij.¹⁷² Inače, patrijarh može upotrebljavati palij prema liturgijskim zakonima na području čitavog patrijarhata, a također i u izuzetim mjestima na području svoje jurisdikcije.¹⁷³ Melkitski patrijarh rijetko upotrebljava palij, dok se armenski patrijarh služi i latinskim i grčkim palijem (omoforionom).¹⁷⁴

Slično kao i u Latinskoj crkvi, rimski prvosvećenik može počasno podijeliti palij nekome biskupu Istočnog obreda ili nekome biskupskom sjedištu u istočnim crkvama. U takvim slučajevima počasni palij ne donosi nikakvu vlast, a ni nadbiskupski ili metropolitiski naslov, osim ako što drugo ne bi bilo određeno u apostolskom pismu.¹⁷⁵

U slučajevima kada rimski prvosvećenik dopušta latinski palij istočnim patrijarsima, metropolitima ili počasno kojem drugomu biskupu, on im ga može i osobno položiti na ramena. Ipak, slično kao i u Latinskoj crkvi, palij najčešće u papino ime stavlja kardinal protođakon, bilo da ga neposredno stavlja onima kojima je dopušten

iureiurando a novo Patriarcha coram ipsa Synodo recitatis et subscriptis, itemquae petat pro Patriarcha ecclesiasticam communionem et pallium." (usp. *M. P. Cleri sanctitati*, kan. 236. § 2); A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 250.

¹⁷¹ Usp. *M. P. Cleri sanctitati*, kan. 238. § 2-3.

¹⁷² Usp. P. Tocanel, *Adnotationes*, u: *Apollinaris*, 51 (1978), str. 348-349.

¹⁷³ Usp. *M. P. Cleri sanctitati*, kan. 283, 6°. Crnica navodi da se patrijarh može služiti palijem i izvan patrijarhata u svim crkvama svog obreda (usp. A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 255).

¹⁷⁴ Usp. P. Tocanel, *Adnotationes*, u: *Apollinaris*, 51 (1978), str. 349.

¹⁷⁵ "Pallium quod Romanus Pontifex alicui sedi episcopali in perpetuum, vel alicui Episcopo confert honoris causa, nec iurisdictionem nec titulum archiepiscopalem vel metropolitanum secumfert, nisi in Apostolicis Litteris aliud caveatur." (*M. P. Cleri sanctitati*, kan. 322).

ili njihovim zamjenicima.¹⁷⁶ Istočni patrijarsi također mogu podjeljivati grčki palij svojim sufraganima, ali pod uvjetom da su prethodno sami primili latinski palij od rimskoga prvosvećenika.¹⁷⁷ P. Tocanel i A. Crnica navode da tu povlasticu imaju maronitski i armenski patrijarh.¹⁷⁸ Inače, u liturgiji istočnih crkava omoforion nose gotovo svi biskupi, pa i oni koji su samo naslovni.¹⁷⁹

ZAKLJUČAK

Ovaj rad obuhvaća pojam, izradu, izgled i blagoslov palija, zatim pravne i liturgijske propise o traženju, podjeljivanju, uporabi, zabranama i vlasti koja je s palijem u Zapadnoj crkvi povezana, a koji su sadržani u Kodeksu iz 1917. godine, i tadašnjem *Rimskom pontifikalu* i *Biskupskom ceremonijalu*. U njemu su također protumačeni pravni propisi o paliju u istočnim crkvama koji su se nalazili u Motu proprio *Cleri sanctitati*.

Izrada, oblik i blagoslov palija na svojstven način govore o njegovu značenju u cijeloj Crkvi. Pa iako je u ovom radu prikazan samo jedan dio njegove bogate povijesti, može se vidjeti da mu je Apostolska Stolica davala osobitu važnost.

Crkva je uz palij povezivala nadbiskupsku, patrijarhijsku i metropolitsku vlast. Razlog takvu pristupu najvjerojatnije je bio u tome da je trebalo pronaći čvrstu vezu između rimskoga prvosvećenika i onih biskupa koji su u svojim crkvenim pokrajinama imali određenu vlast nad drugim biskupima. Naime, papa i biskupi imali su vlast u Crkvi po božanskom pravu, dok je nadbiskupska vlast koju su imali nadbiskupi, patrijarsi i metropolite u crkvenim pokrajinama bila crkvenog prava. Crkva, da bi nadbiskupskoj vlasti dala osobit značaj i uzdigla je na što veću

¹⁷⁶ Usp. *M. P. Cleri sanctitati*, kan. 185. § 3. Ova odredba Istočnog prava iz kan. 185. § 3. ista je kao i u Kodeksnom kanonu 239. § 3. (usp. CIC 1917, kan. 239 § 3).

¹⁷⁷ Usp. Wernz-Vidal, *De personis*, str. 556-557; Sipos-Gálos, *Enchiridion Iuris Canonici*, str. 185.

¹⁷⁸ Usp. P. Tocanel, *Adnotationes*, u: Apollinaris, 51 (1978), str. 349; A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 250.

¹⁷⁹ Usp. A. Crnica, *Osobno i stvarno pravo*, str. 250; P. Tocanel, *Adnotationes*, u: Apollinaris, 51 (1978), str. 349. Biskupi kaldejskog i malabarskog obreda ne nose nikakav palij (usp. P. Tocanel, isto).

razinu, povezala je tu vlast s palijem kao njezinim osobitim pravnim i liturgijskim znakom. Štoviše, dala je paliju visok stupanj sakralnosti, na što upućuje njegov česti naziv "sacrum pallium".

Zato je razumljivo da je traženje i predavanje palija trebalo biti uređeno relativno preciznim pravnim i liturgijskim zakonima kako bi se točno znalo što se prije primanja palija smije, a što ne smije činiti. Kad bi palij bio zakonito dopušten i stavljen na nadbiskupova, patrijarhova ili metropolitina ramena, također se moralo znati dokle je sezala njihova jurisdikcija nad biskupima na području njihove pokrajine, kako ne bi dolazilo do sukoba koji su se u prošlosti znali događati.

Davanjem palija rimski prvosvećenik je na jedan duhovni način povezivao nadbiskupsku vlast s Apostolskom Stolicom i Petrovim nasljednikom. S druge pak strane, nadbiskupi, patrijarsi i metropoliti su palijem dobivali puninu biskupske vlasti i tako sudjelovali na jedan poseban način u papinoj pastirskoj brizi za cijelu Crkvu. Palijem su oni postajali, reklo bi se, osobe papinog "osobitog povjerenja" u crkvenim pokrajinama, i kao takve su bile obdarene odgovarajućim pravima. Izraz tih nastojanja može se iščitati, kao što je u radu pokazano, u činjenici da je samo papa mogao dopustiti palij, u sadržaju molitava kojima se palij blagoslivljao i podjeljivao, zatim u nezaobilaznoj prisezi vjernosti koju su primajući palij nositelji nadbiskupske vlasti trebali polagati. Time se također može protumačiti, kao što je u radu pokazano, precizno nabranje "palijskih dana", načina uporabe palija, vrste liturgijskih slavlja koja su se s palijem mogla slaviti, pa čak i nužnost pokopa s palijem. Tako se stjecao dojam da to svojevrsno sudjelovanje u papinskoj vlasti treba biti strogo određeno, te da se ono može, po potrebi, proširivati i sužavati.

Taj vez jedinstva s Apostolskom Stolicom osobito je bio važan rimskim prvosvećenicima u odnosu na patrijarhe i metropolite izvan patrijarhata, koji su bili na čelnim mjestima u Istočnim Crkvama, budući da im je podjeljivan latinski palij unatoč činjenici što u istočnim crkvama gotovo svi biskupi nose omoforion. Iz ovoga rada se uočava sadržajna sličnost pravnih i liturgijskih propisa u Istočnoj i Zapadnoj crkvi, što navodi na zaključak da je Apostolska Stolica htjela što više izjednačiti značenje palija u cijeloj Crkvi. To je u određenom smislu umanjivalo i "zapostavljalo" tradiciju istočnih crkava, koju su oni "ljubomorno" čuvali.

Pa ipak, uza svu jurisdikcijsku ulogu i važnost palija u Crkvi, nekako usporedno se uvriježilo, kako je u radu pokazano, počasno

podjeljivanje palija običnim biskupima, koje je rimski prvosvećenik smatrao osobito zaslužnima ili biskupskim stolicama koje su se iskazale osobitom povezanošću s Apostolskom Stolicom ili čak s namjerom da se ta povezanost na vidljiviji način istakne i učvrsti. Počasno davanje palija nisu pratili strogi i precizni pravni ni liturgijski propisi kao što je to bio slučaj s nositeljima po pravu kojima je palijem bila podjeljivana nadbiskupska ili patrijarhijska vlast. To ublažavanje propisa vidljivo je u manjim ograničenjima prije primanja palija, kao i u počasnim pravima koja su njegovim davanjem pripadala. Počasnim podjeljivanjem palija ipak su u određenom smislu "relativizirani" pravni i liturgijski propisi o paliju, a time se i umanjilo njegovo pravo značenje. Takva praksa Apostolske Stolice pridonijela je tome da je palij po pravu imao jedno značenje, dok je počasni palij imao bitno drukčije značenje. Ta dvostrukost značenja palija otvorila je mogućnost da se sve više smanjivalo pravno značenje palija, dok se istodobno povećavalo njegovo liturgijsko značenje.

Pravni propisi u *Kodeksu* iz 1917. kao i liturgijski propisi u *Rimskom pontifikalu* i *Biskupskom ceremonijalu* "odišu starinom" i navode na zaključak da je palij u Zapadnoj i Istočnoj crkvi nekoć imao i daleko važniju ulogu negoli se to može iščitati iz *Kodeksnih* i liturgijskih propisa toga doba. Smanjivanjem njegove važnosti vjerojatno se htjelo ograničiti nadbiskupsku vlast, s jedne strane, i jače naglasiti papinsku vlast u Crkvi, s druge strane. Već Drugi vatikanski sabor, zatim neki dokumenti Apostolske Stolice nakon Sabora, *Zakonik kanonskoga prava* iz 1983., i obnovljeni liturgijski propisi, vraćaju donekle paliju značenje koje je imao u ranijoj svojoj povijesti. Tim promjenama zakonodavac je, više nego u kodeksnom razdoblju, iskazao primjerenije poštovanje tradiciji Istočne i Zapadne crkve.

CANON-LITURGICAL RULES ON THE PALL IN CANON LAW CODE
FROM 1917, MOTU PROPRIO CLERI SANCTITATI
AND IN LITURGICAL BOOKS

Summary

The pall (pallium) as the archbishop's liturgical ornament and as a sign of archbishop's authority has been accompanied by particular attention in legal and liturgical rules in all the periods of the Church. In this work the author has explained those legal and liturgical rules that refer to the pall and they are in the Canon Law Code from 1917, in Pius' XII Motu proprio Cleri

sanctitati of the 2nd June 1957, in the Roman Pontifical and Bishop's Ceremonial. On the one hand, the pall was a liturgical decoration of the Roman supreme pontiff, archbishop, patriarch, metropolitan and other bishops who could be honorary awarded by it by the pope, and on the other hand the pall was also connected, when in case of the archbishop metropolitan, patriarch or metropolitan out of the patriarchate, with real archbishop power.

At the beginning of this work the author briefly explained the concept of the pall in liturgical and legal sense; then he presented the procedure of its manufacture, described it including the details the pall was decorated with. Then the rite of blessing of the pall, which was reserved for the pope, was also presented, as well as the procedure of laying down the pall on St Peter's tomb, by which the pall would become a specific relic, and there the pall would be kept until the moment of bestowing.

The author interpreted the legal and liturgical rules that refer to the pall and that are contained in the Code from 1917 and other liturgical books. The rules referring to the time and way of requesting the pall were explained. The rite and procedure of laying the pall on the shoulders of those who were awarded by the supreme pontiff to have it was also described. The author set out the rules that apply to the power connected with the pall, to the restraining orders prior to its laying, and also to the "pall days" and other rules referring to the use of the pall. In the last part the author explained the forbidding referring to lending the pall, presenting with it and leaving it by will, as well as to being buried with it.

At the end the author discusses omoforion as a Greek pall, and then he analyses the rules on bestowing the Latin pall in eastern churches, where the pall was always entitled to patriarchs and metropolitans out of patriarchate.

In the whole Church the pall denoted the archbishop's, the patriarch's or the metropolitan's authority and a special link of unity with the Apostolic See and the Roman supreme pontiff. Because of the nearness of the pall to St Peter's tomb and his holy relics, it was habitual to say that the pall was taken from the body of blessed Peter ("de corpore Beati Petri sumptum"). Bestowing and laying the pall was considered to be an act of assigning the fullness of bishop's authority ("plentitudo pontificalis officii"); by that a tight connection between its bearer (especially those by rights) and the Roman supreme pontiff was emphasized in their pastoral care for the Church.

Key words: the pall, bearer of the pall, authority related to the pall, omoforion, archbishop, patriarch, metropolitan, Roman supreme pontiff, CIC 1917-can. 275-279, M.P. "Cleri sanctitati" - can. 321-322